

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniussig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Szent László.

Történt vala az ezer és kilenczvennegyedik esztendőben a mi Urunk születése után, hogy második Orbán pápa nagy conciliumot hirdete a jövő évi mártius első napjára Piacenza városába.

Nagy bánata volt ez időben az egész keresztyén világnak : a hitetlen pogány népek elfoglalták a szent földet, megfertőzteték a szent sirt, sátort ütöttek az olajfák hegyein és a tiszta Jordán vizét, mellyből hajdan szent János a Megváltó fejére hullatá a keresztviz cseppjeit, most az ő hiveinek vérével zavarják.

„Ne hagyjuk a szent sirt pogányok kezében!”

Ezen hős kiáltás hangzott végig az egész keresztyén világon; a királyok és a koldusok egyformán lelkesültek érte, azok koronáik hatalmát, ezek meztelen testük erejét ajánlák fel a Megváltónak, ki nekünk egy egész mennyországot adott, s kinek mi még azt a sirt sem biztosítánk, mellyből olly dicsően feltámadott.

1095. mártius 1-ő napján tizenhárom érsek, kétszáz püspök, négy ezer apátur és lelkész, s harmincezer világi bajnok gyült össze Piacenza városában, a szent sirt visszafoglalása felől tanácskozni; templom nem volt elég nagy e sokaságot befogadni; ott gyültek össze a szabad ég alatt és tartott a tanácskozás hét napig és mindennap nőttön nőtt a lelkesülés, minden szónok beszédével szaporodott a hitetlenek elleni gyűlölet, míg az utolsó napokon a byzanci császár követi ott a keresztyén világ képviselői előtt felolvasák a felhívást, melly szerint Európa minden fejedelme siessen fegyvert fogni Omár utódai ellen, kik nemcsak a szent sirt foglalták már el, hanem Európát is es minden hívők országát fenyegetik.

A concilium erre kimondá a végzetterhes határozatot, hogy a

keresztyén világ, mint egyetlen fegyverviselő kar fog felemelkedni Krisztus ellenségeinek lesujtására.

Minden nemzet, minden fejedelem, minden koronás fő és minden hadvezér egy sereggé fog összegyülni, olly nagy és dicső sereggé, minőt még a világ nem látott soha, mellynek száma milliókra terjed, mellynek lovagjai mind megannyi hősök; — hadnagyai híres hadvezérek; — alvezérei koronás királyok, — hátvezére ki fog lenni?

Ollyan vezér, kinek adatott elég ész, hogy százezerekből álló

csapatokat tudjon a csatában kormányozni, kinek lelke elég tiszta, hogy a Megváltó nevével támasztott harcznak vezetője legyen s kinek dicsősége eléggé ragyogó, hogy egész Európa uralkodói büszkeségüknek tartsák őt követni : hol van illyen vezér?

Az összegyült hősök és fejedelmek találtak egyet.

A csendes Duna partján, Bodrog vár kápolnájában ülte épen a husvét-ünnepét első László, magyarok királya, midőn a piacenzai concilium követi megjelentenek előtte s hódolattal nyujták át neki a vezéri kardot, mint a mellyre őt találtak

Szent László a keresztvitézekből fővezérrül választatik

Európa fejedelmei legméltóbbnak; őt nevezték ki a Megváltó hősei fővezérének. — A nagy király elfogadta a vezéri kardot s ünnepelesen fogadta, hogy személyesen fogja a lelkesült hadat saját nemzete vitézeivel együtt e szent harczba vezetni.

Kora halála megfosztá őt a fogadás beválthatásától : még azon év nyarán meghalt.

Vala pedig annak öt év hiján száz esztendeje, hogy a magyar nemzet a keresztyén nemzetek testvéri szövetségébe fölvétetett s épen kétszáz esztendeje, hogy Európában meghonosult, a midőn vele a nagy tisztesség történt.

Jókai Mór.

Három rózsa.

Három nyíló rózsa van, egy rózsa-ágon,
Egyaránt virítanak ős, tél, tavasz s nyáron.
Oly pirosak, szépek! . . .
Órül szívem, lelkem mikor rájok nézek.

Szép, szerény virágok, — kedves jó leánykák, —
A pusztán élrejtve, mikint az ibolyák,
Virultok ti szépen;
Tündökölvén szívben, jóságban, erényben.

Mikor úgy köztetek néha helyet adtok,
Szinte elfeledem, hogy már árva vagyok;
Ugy nézem magamat,
Mint rózsabokorban egy fonnyadó galyat.

Itten születettek, itt a csöndes pusztán,
Veletek virágit, örömet megosztván,
Mint édes anyátok,
Oly gyönyörrel tekint, mosolyog reátok.

A zengő madarak tinéktek dalolnak,
A fák lombos ági reátok hajolnak,
S döngécselő méhek
Számotokra gyűjtik az aranyszín mézet.

A rét virágai közeledésteke
Felétek hajolnak nyájas üdvözlésre
S örömkömben sírnak:
Szirmuk- s levelükön rezg az ezüst harmat.

Szegény virágokat nem soká gyász éri:
Elhagyandják őket ifju, szép testvéri:
S a berek madara
Ekkor ha megszólal, milly síró lesz dala!

Közeleg az idő; . . . maholnap itt lesz már . . .
S elrepültök majd, — mint fészkeből a madár —
Kiesebb táj felé;
Egy tündér világba, melly a szerelemé.

Menjete, menjete! . . . bár milly gyorsan szálltok,
Utolérnek testvér s szülői áldások,
Mint az alkony előtt
Nap piros sugári a távozó felhőt.

Boldogság közepett, a hasát s szent nevét
Imába foglalva ajkítok rebegjék,
S mint a Veszta-szüzek,
Ápoljátok éltét „honszerelmi“ tűznek.

Az én életem, melly sötét volt, mint az éj,
Körötökben ime világosb szint cserél;
De nem is csodálom:
Főlöttem is egy nap, körültem is három.

— Közben legyen mondva, . . . jót értem ki állhat? . . .
Szívemnek ennyi fény sugar meg is árthat;
S majd mitevő legyek?
Távozom, mint az éj, ha a nap közeleg! —

Arczotok rózsáit hagyjátok szemlélnem,
Lelkem hadd fürödjék szemetek fényében,
Mint a dülöfélben
Álló fűzfa ága a patak tükreben.

Ragyogjatok reám, mosolygjatok felém,
Mint kopár sziklára a nap midőn lemén;
S egy ilyen pillanat
Vissza-varázsolja szép ifjuságomat.

Petőfi István.

Egy hervadt virág története.

Történeti beszély, írta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

A gyászmenet.

Ifju Bethlen István kora halálával Erdély legszebb nője jutott özvegyiségre.

A híres Szécsi Mária volt ez, ki később Magyarországon is olly nagy szerepet játszott.

Még ekkor igen fiatal volt s Gyöngyösy uram későbbi élce teljességgel nem illett volna reá.

De mi természetesebb, mint hogy illy szép asszonyról a világ is sokat s a sok szép között sok rosztat is beszéljen; mi I. Rákóczy

György uram ő nagysága s különösen szigoru erkölcsbiró neje, Lorántffy Zsuzsánna asszony idejében, már magában is elég botrány vala.

Senkinek sem lehet fogalma arról a puritanismusról, melly a fejedelmi udvarnál ekkoriban uralkodott. Ez természetes következése volt egyébiránt az előbbeni Báthori és Bethlen udvarok igen is szabad modorának s Brandenburgi Katalin botrányos viseletét, most szigoru erkölcsszabályokkal, tulfesztes modorral kelle ellensúlyozni, hogy az udvar és ház tekintélye megszilárduljon.

A fejedelem ő nagysága 32, mond harminczkétszer olvasta át a bibliát; a fejedelemasszony minden reggel templomba járt, követve egész udvarától és a „nemes társaságnak“ szolgálatára rendelt tagjaitól.

E nemes társaság pedig állott az erdélyi főrend ifju uracskaiból, kiknek vallásosság- és magaviseletben másoknak példát kelle adni. S egy illetlen tett vagy szó a legelsőbbnek is csufos kiütését okozhatta.

Ezek állottak és ültek az egyházban fejedelmi fényvel kiállított öreg székek mellett jobb- és baloldalon, míg a háttért feketén öltözött „komornyik-dédkok“ foglalták el: szegény tanulók a Bethlen Gábor által alapított gyula-fehérvári iskolából, kik közül néhányat a fejedelem szolgálattételre minden udvaránál tartott és éllemezett.

Nem egyszer történt, hogy a fejedelemasszony egyik másik kivágottabb öltözötű polgárleánynak, ezen szolgálatra kész lovakok valamelyike által szépen himzett zsebkendőjét küldé. De az épen nem örülhetett a szép ajándéknak, miután illy esetben csak sok esdeklése után kerülhetett ki az eklézsiaakövetést.

Mindezeket lehető rövidséggel azért emlitém, hogy Szécsi Máriának, ifjabb Bethlen Istvánnának a fejedelmi udvarhozi viszonyára némi világot vethessek.

De hogy ezt még érthetőbbé tegyük s a két ellenkező természetű hölgy találkozására előtt a megelőző dolgokról némi tudomást szerezzünk, még a történelem lapjai közé is kell egy rövid pillantást vetnünk.

Tudjuk, hogy Bethlen Gábor halála után Erdély kormányát neje Katharina, s midőn ennek könnyelműségéről a rendek meggyőződtek, a meghalt fejedelem testvére, történetünk korában is élő öreg Bethlen István, Szécsi Mária apósa vette át.

De ő nem bizott annyira szerencsében, mint az ország ő benne, s még mielőtt a fejedelemválasztás megtörtént volna, fiát ifjabb Bethlen Istvánt és vejét Zólyomi Dávidot a trónvágyó, tekintélyes Rákóczy György után indította.

Ezek már Patakon voltak, midőn a rendek egészen váratlanul az öreg Bethlen Istvánt választják el.

Az öreg ur váltig küldözgette a gyorspostákat, de már késő volt, Rákóczy fegyveres kísérettel utban volt; a dolgon nem lehetett segiteni.

A dolog komolylyá vált, s ha Bethlen Istvánban több lett volna a nagyravágyás a honszeretetnél, bírónak a harc szerencsése válik. Ő azonban visszavonult; a fejedelemséget új választás alá bocsátá s néhány nap mulva Rákóczy György Erdély trónján ült.

Az öreg fejedelmi férfit pedig a szerződvények értelmében részére jutott huszti várba vonult s itt élt családjával csendes békességben.

Fia és neje, Rákóczy behozói, eleinte annak udvaránál maradtak; de a behozott szigoru és merev udvari rendszabályok egyiknek sem igen tetszvé, később kivonultak a magyar határszélek felé s az első a nagyváradi kapitányságot a második Székelyhidat s annak környékét nyere fáradozásai jutalmául.

A két fiatal sógor eleinte elég kegyben volt a fehérvári udvarnál; a Császár Péter-féle néplázadást is ők nyomták el, mi által hírnévben és népszerűségben emelkedni kezdtek.

E szép ütközetet természetesen a fejedelemnek is méltányolnia kellett; de az ifjak dícsősége és népszerűsége sérték őt s az idegenkedés élőbb kisebb, később nagyobb mértékben kezdett mutatkozni.

Egy idő óta nem volt szabad, vagy legalább tetsző, a nyirbátori csatáról emlékezni, később ha Bethlent vagy Zólyomit emlegeték, a fejedelem homloka ránczokba vonult, s ha a szép Szécsi Mária jött elő, akkor a fejedelem ő nagysága tett úgy, mintha varangykos békára tapodott volna.

A Bethlen és Zólyomi udvarról csodálatos hírek kezdettek keringeni.

Mint második Sodoma- és Gomoráról beszéltek Székelyhidról és Nagyváradról; erdélyi hírek szerint ott bachanaliákhoz hasonló multságok adattak s ifjabb Bethlen Istvánné, a szép Szécsi Mária és Zólyomi között több, mint atyafiságos viszonynak kellett kifejlődni. —

Midőn elvégre a szép reményekre jogosító ifju gróf véletlen halálának híre megérkezett, még mérgezésről is suttogott a titokszerűségeken úgy is rendkívül kapkodó, hihordó tömeg.

Természetes, hogy mindezen híreknek a feszes udvari ebédek-nél, vagy még feszebb estélyeknél keletők nem volt; de épen azon idegenkedés, mely az illetők neveinek csak említésénél és a fejedelmi pár modorában nyilatkozott s azon körülmény, hogy a különben nagy fontosságú eseményt sem a fejedelem sem a fejedelemléni föl nem hozzák: a keringő híreknek annál nagyobb alapot adott.

Ekkor történt, hogy egy napon a fiatal özvegynek követe és levele érkezett Fehérvárra az udvarhoz.

Alig akadt ember, ki a grófné követét: Szendrey uramat bejelentse.

Végre egy semmitsem féltő komornyik-deákocská bevezetése őt s ő kegyelme elő is adá követségét illő renddel.

Nem állott az egyébből, mint a nagyságos grófnénak azon istenes esdekléséből, hogy férjének néhai megboldogult ifju Bethlen István uramnak holttestét Fehérvárra bekisérhesse s ott nagybátyja, a nagyhirű Bethlen Gábor fejedelem mellé temethesse.

Ezt az istenes fejedelemnek megtagadnia nem lehetett; a minthogy Szendrey uram a legtisztességesebb válaszszal is bocsátott vissza.

Most azonban a hír ismét ujságokra tett szert s beszélni kezdték, hogy a szép ifju özvegy feleletre fog vonatni: a holttestet föl fogják bontani s Zólyomi Dávid uram — ha ugyan be mer jönni — le lesz tartóztatva.

Szécsi Mária azonban ezekre mit sem hajtva, ünnepélyes gyászmenettel lépte át a Királyhágót. Fejedelmileg ékített kocsi, földet verő bársonybojtokkal; feketébe öltözött vértés lovagok, aláfordított kelevézzel s végre maga a grófné hintója, akkoriban a kerégyártók remeke, bámulat tárgyaivá lönek az átutazott vidéknek.

De leginkább bámulták mégis a fiatal özvegyet.

Illy szép gyászos hölgyet csakugyan nem látott még Erdélyország. Az a kivágott bársony ruha mintha csak azért lett volna, hogy arcza és vállalai havát jobban kiemelje; a bársony mente emailos boglárjai, hogy a könyező szemek fénye amazok hátrányára velők összehasonlítottassék s a pókhálószerű selyemfátyol, hogy megmutassa, miszerint lehet még a selyemnél feketébb, pókhálónál lágyabb s a világ minden szöveténél fényesebb valami is: a gyönyörű női haj fekete hullámai.

Az udvar nagy fénynyel és ünnepélyességgel fogadta a — holt-testet.

A határra már gyászban öltözött fejedelmi csapatok szegődtek a gyász kísérethez. Ezek azonban csak a ravatalkocsig mentek s ott lobogóikat aláfordítva ketté vágták a sort s a nélkül, hogy vezérük a grófnőt üdvözlé, tovább indították a menetet.

A grófnőt ez nem látszék megzavarni. Kocsiját megállítá s a fiatal Zólyomi Miklóst, Dávid fiát, ki csakugyan meg nem jelent atyja személyét képvisel, a kocsirol leszállítá.

— Menjen kedves öcsém kegyelmed vissza a paripákhoz; válaszszon egyet s ugrasson előre Kemény János uramig, a fejedelmi csapatok vezéréig, aztán kérje őt nevemben ide egy rövid szóra.

Az alig 16 éves ifju örömtől ragyogó szemekkel teljesíté szép nőrokona parancsát s Kemény János uram fekete lova nem sokára Szécsi Mária kocsija körül toborzékolt.

Nem is távozott az el onnan többé az egész hosszú ut alatt; sőt mivel a grófnének igen sok értekezni valója vala a derék lovaggal, végre reá hagyta magát venni, hogy a kocsiiban fogjon helyet, mellyben e szerint már öten ültek: Szécsi Mária, Kemény János uram, Zólyomi Miklós, s a két ablakban két siránczó szolgálóleány.

Kemény János maga is csodálkozott magán, midőn a kocsi kényelmes ülésében magát befészkelte; de hiában, be kellett vallania, hogy a kedves özvegy modorában valami olly büvöletnek kell lenni, mit az erdélyi udvarnál eddig föl nem találhatott s mi őt Bethlen Gábor eleven udvarára édesen emlékezteté vissza.

— Mondják, hogy itt ellenem valamit forralnak, mit tud ke-

gyelmed fölé? Lehetséges volna, hogy egy gyámoltalan özvegyet megalázni dicsőségnek tartásák? . . .

— Gyámoltalan? — vág közbe langoló arczezal a kis Zólyomi — mig én élek, nem lesz olly ember, ki kegyelmedhez egy helytelen szót ejtsen.

— Akkor felelj édes öcsém, mikor kérdenek, mond a főúr . . . Állítsd meg csak a kocsit s ülj fel lovamra; gyermeknek nem árt, hogy ha magát kissé kilovagolja; azt megmondom, hogy száját ne húzd, mert földhöz terem.

A fiu arcját láng futotta el; de ajkaira dacz ült s úgy látszott, mintha maradni akarna, szemeit azonban Szécsi Máriára veté.

— Menj, menj kedves öcsém, egy pár szónk van ő nagyságával, ha elvégeztük, meg visszajöhetsz.

Miklós leküzdé boszuságát s némán engedelmeskedék.

Midőn azonban Kemény gyönyörű ménén ült, egész biztos-sággal közeledett a kocsi ablakához.

— Messze nem távozom — kiálta be — ha valamire szüksége talál lenni, parancsoljon velem kegyelmed.

— Ki e merész fattyu? — Kérde némi boszusággal.

— A fiatal Zólyomi; atyja személyét képviseli, ki megértvén ő nagyságaik irányábani kedvetlenségét, kimaradt a kíséretből.

Nagy ragaszkodással viseltetik hozzám; remélem csak kimélők lesznek iránta kegyelmeitek; vagy talán e gyermek megjelenése is botránynak vétetik? . . .

— Ne könyezzen nagyságod; az udvar lehet rosszul hangolva személye iránt, de botránynak már öntermészetökből folyólag sem tehetnek. Én biztosítom erről nagyságodat.

— De a hívek? . . .

— A hir hazug posta s két elidegenedett ház között mindig leghazugabb. . .

— Gondolja kegyelmed, hogy ő nagyságaik elfogadnak.

— Azt — bizonyosan nem mondhatom. A menet tisztességére egyébiránt minden meg van téve; nagyobb fénynyel fejedelmi halottat sem fogadtak itt. . . Egyébiránt már Tövisnél vagyunk s nagyságod nemsokára saját szemeivel is meggyőződhetik.

— És én mégis reszketek a találkozás percztől. . . Tiszta vagyok, tisztán állok Isten és emberek előtt; de épen azért, azokról, mellyekről csak Istennek tartozom, embernek számolni büszke vagyok. Oh, és én jól tudom azt, hogy ott is *egy igen büszke szívre* talállok. Isten tudja, mi fog történni kettőnk között.

— Nagyságod a fejedelemnőt érti. Igaz, ő megalázódást várhat; de a mint én ismerem kevesebbel is megelégszik. Látva nagyságod igaz fájalmát s meggyőződést szerezve annak valóságáról, jó szíve perczig sem fog késni, hogy nagyságodat szívére ölelje.

— De mivel remélhetem őt meggyőzni? . . .

— Már azt nem tudom, hogy fog-e nagyságodtól szigorú kíséretet követelni; azt majd meglátjuk. . . De most már mindazt elmondám, mivel nagyságodnak használni remélheték. . . Bocsásson meg azért ha csapatomhoz távozom.

— Oh ne még. Olly férfit biztatására, kit Erdély a lovagi és igazságos érzésekben elsőnek tart, olly nagy szüksége van illy gyámoltalan özvegyi szívnek. Miből állhat ezen kíséret? . . .

— Azt már előre nem tudhatom; a mit jó lélekkel elmondhattam, semmit sem hallgaték el. . . De már a borbándi határon vagyunk s nem lehetetlen, hogy a fejedelem maga a holttest elébe lovagol. . .

— Jól van, jól van — mond a hölgy szomorú sohajjal. Látom kegyelmed is fél, hogy a velem együttlélet miatt önmagát kiteszi, prostituálja. Kiáltson ki kegyelmed, hogy a szekér álljon meg.

Kemény elpirult, de valóban tartania lehetett, hogy a fejedelem által meglepetik s rövid küzdelem után csakugyan kihajolt, hogy a kocsiinak megállást parancsoljon; de ugyan e perczen parancs nélkül is megállt az; mert a menet mint látszék, valami ok miatt fennakadt.

(Folytatás következik.)

Csallóközi uti-képek.

III.

Felső-Csallóköz déli része.

(Folytatás.)

A közel *Bár*, vagy *Felső-Bár*, másképp *Bodó-Bár* is, dicsőségére legyen mondva, hogy épen az ellenkező tekintetben nevezetes. A hány régibb uri-laka van e kis falunak, annyi nevezetes

érfit, tudóst és írókat nevez. Már a XIV. században mint birtokosa nevezeték egy *Literatus*, tudós pozsonyi kanonok. Itt lakott hazánk legnagyobb történetirója, *Istvánffy Miklós* alnádor is, neje, született Bót Erzsébet jószágán. A történeti följegyzés szerint a falu északi részén egy korcsmával összefüggő emeletes épület, jelenben magtár, volt volna lakóháza (l. 10. kép.) Nyájas vezetők, az érdekes lelkész ur, ki maga is a legnagyobb kegyelettel fürkészi helysége régiségeit, véleménye szerint ellenben laka a falu keleti részén az úgy nevezett *Feketeház* helyén volna keresendő. (l. 11. kép.) Nálunk leghíresebb hazánkiai emlékéből is oly keveset őrzött meg a kegyelet, hogy örvendünk lehet, ha még egy vagy másnak képét adhatjuk, s e végett mind a két házat itt rajzban adjuk. — Az itteni egykori Amadé kastélynak

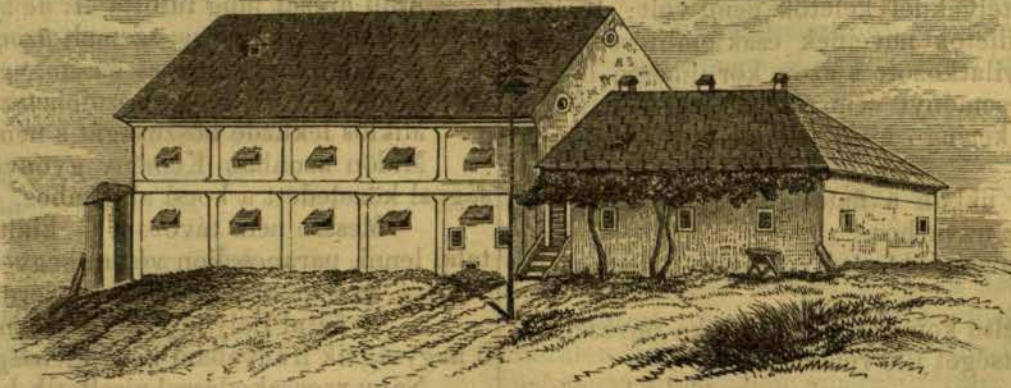
disze báró *Amadé László* mult századi költőink egyik legkedvesbiké volt. Itt éneklé ifjúságában „lengé szerelmeit,” mig öregségében a sors keze sulyosodott lantjára, s az anyagi szükségtől és testi fájdalmak által sanyargatott férfiú ép oly magasztossággal dallá azontul „vallásos énekeit,” váltva magyarul, — mellyek egyedül is láttak éltében világot, — váltva latinul, mint azon hagyományban róla fenmaradt fohász is hangzik, melly az adósságok és köszvényfájdalmak által sanyargatott költőből rimekben tört ki: Miser pede! Miser aere! Jesu Christe miserere!

Itt lakott s itt írta „Kartigámját” *Mészáros Ignác* is a mult században, mint maga előszava aláírásában mondja: „költ a régi magyaroknál, aranykertnek neveztetett Csallóközben Fel- vagy Bodó-Bár nevű helységben 1772.” De ki tudja még mai regény olvasóink közül ki volt *Mészáros*? mi volt *Kartigám*? Az első magyar regény-író! és az első magyar regény! mellynek olvasván öreg-anyáink egykor lelkesültek, mellynek szomorú történetét annyi érzékeny női kebel megsiratta; „mert nem volt korábban magyar leány — mond Toldy — a ki ne szégyenlette volna *Kartigámot* nem ismerni, s a ki annak szomorú énekeit ne dalolta volna.” A könyv

korában vagy három kiadást ért, s még Erdélyben is utánnyomtatott. Jelenleg valamint *Kartigám* feledve van, úgy írója emlékét is misem jelöli Fölbáron. Az Amadé kastélyát haszonbérlok birják, *Istvánffy*, *Mészáros* és az *Illyésházyak* lakai magtárokká, serföző- és pálinkaházakká lőnek! — Csak az egyházban találni még egy és más emlékre, de itt is több a szétrombolt, mint a fentartott. A

mult század végén a templom ujonan épülvén, a sírkövek nagyobb része anyagul használtatott fel.

Igy láthatni a toronyba és karzatra felvivő lépcsőkön a küszöbökötől kezdve czimeres és feliratos sírkövek töredékeit. Csak kettő maradt épségben; a szentély talajában az 1606. elhalt keselőköi báró *Lipcei János* márvány emléklapja, s az egyház baloldalán *Istvánffy* egyetlen „*Palkó*” nevű kis fiác, mint azt az apja által készített megható latin sirirat mondja. Amadé *László* emlékét még sz. *János* szobrának szelendus hosszabb latin felirata is hirdeti. Több maradt fön még az egyház régi eszközeiből, két kehelyt felirata s jelvényes ábrái körülbelül XIV. századi műnek mutatják; hasonlóan régi harangjai is. Egy áttört művü ezüst oltárlámpa magyar felirata mondja:

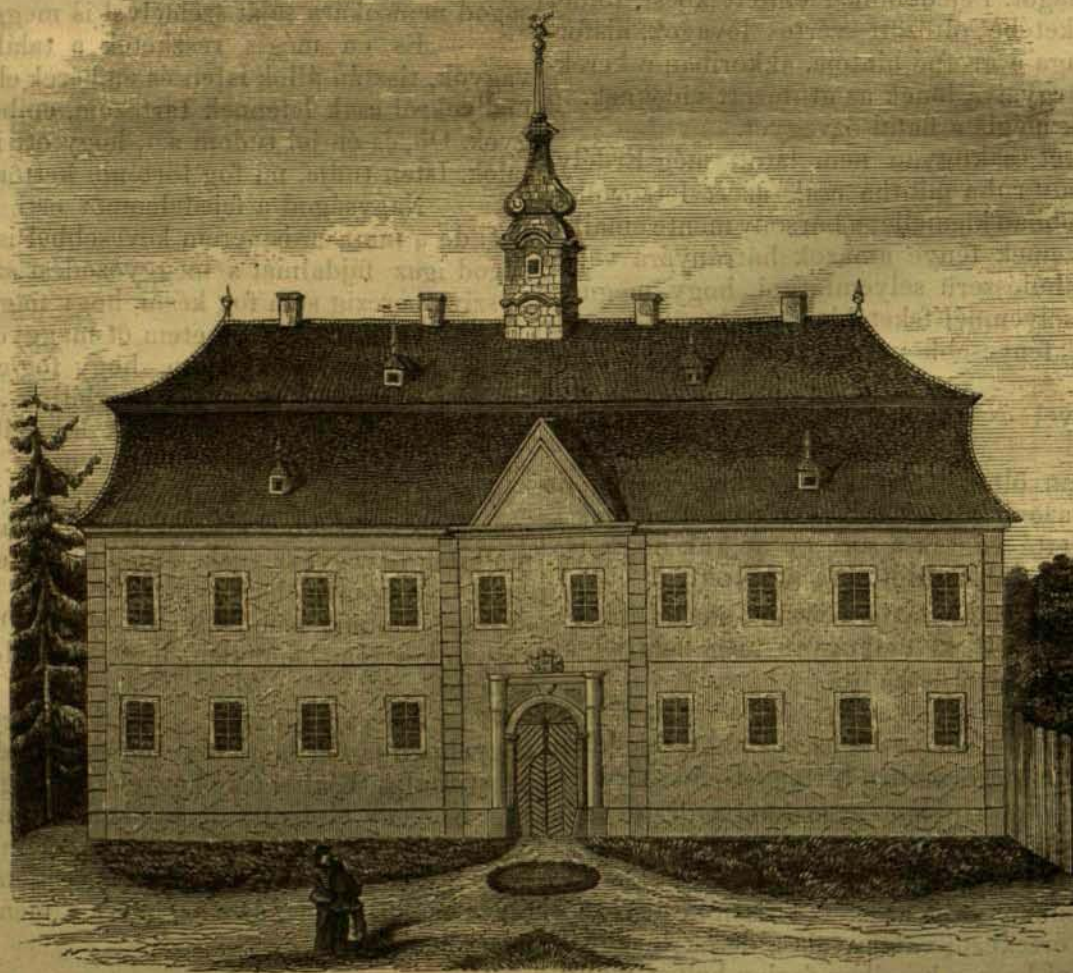
Csallóközi uti-képek : 10. Istvánffy Miklós lakháza.

hogy „nemes Selyem Imre csináltatta.” — Bártól nem messze fiókegyháza *Suly* fekszik. A falucska mellett ujabban gőzhajó-állomás készült. Szébb korára mutat kis góth egyháza, melly már minden diszét elveszté és a *Zichyek* várkastélya, melly részben már szintén magtárrá alakult.

Innét kis kerülőt téve *Beketfalvának* és *Lucsénak Egyház-Gellére* indultunk. Az első két helyet kis kastélyaik teszik nevezetessé.

Beketfalva a beketfalvai *Móróczok*, az utóbbi a *lucséi Dóczyak* törzshelye volt. A híres *Dóczy* család sorát *Orbán* püspök kezdi; mint *Mátyás* király kegyence és jeles államférfi a történetből ismeretes; *Visegrád* várani műveit, czimerét és czimeit még maig a *Visegrád* romjai közt fenmaradt kőfaragvány hirdeti.

Egyház-Gellének kéttornyú egyháza kétségtelenül Csallóköz egyik legnagyobb régisége és legnevezetesebb építészeti emléke. A homlokzat alkata és diszitménye még részben a román építészeti idomra s általában az átmeneti (t. i. a román építészettől a góthba) korszakra mutat. Az egyház szentélye már is tisztán a kora-góth (frühgothisch) izlés idomában épült. Nevezetes ritka szépségű szentségháza, melly a templom oldalfalán a szokott

Csallóközi uti-képek : 12. Szarvai kastély.

góthtorony alakban egészen a csucsivezet párkányzatáig emelkedik, faragott kőből készítve s a góthizlés legszebb diszitményeivel pazaron ékitve. Mellette *Törös János*, *Pázmány* alatt az érseki székek nádora, emelt nejének *Beketfalvi Mórócz Zsuzsannának* vörös márvány oszlopos ravatalt.

Csallóköz ezen legnevezetesebb egyházi emléke egyébkint

szintén azon ohajtást ébreszté bennünk, vajha Csallóköz virágzó és szép művészi korára emlékeztető számos régi egyházi emlékei, időnkint eredeti stíljekben helyre állíttatnának; koronkint a szükséges ujitásoknál műértő kezekre bízva, eltávolítandók volnának a későbbi idők elidomtalánító ujitásai és restauratio által keletkezett mindazon ellentétes részletek, mellyekkel a parancsoló szükség, részben pedig az izetlenség és tudatlanság mindezen becses régi építészeti emlékeket művészi alakukból kiveközteté.

Legközelebb értük innét Nagy- és Kis-Szarvát; ismét két apró falu goth egyházzal és régi kastélylyal. Az első sajátos alkatán, és régisége bevakolt és beme-szelt nyomain kívül csak

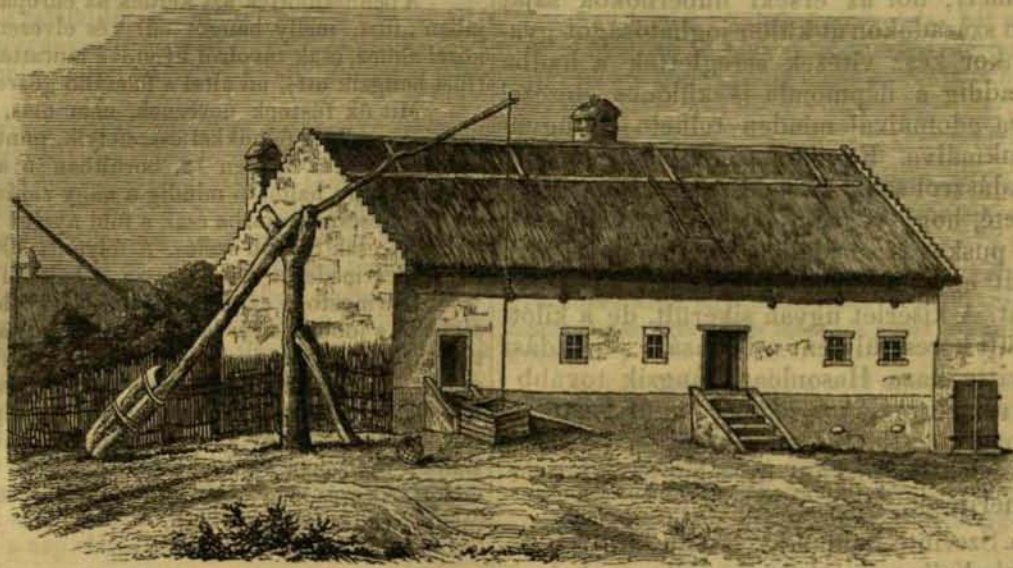
egy nevezetesebb régi czimeres sirkövet tartalmaz, mellynek kez-dőbetükből álló feliratából kitalálni véltük, hogy alatta a kihalt régi Sárkány nemzetség egyik ivadéka nyugszik. Nevezetesebb a négyszögü elég tágas kastély, mellynek egyik szűkebb homlokzatát

átnyilalt sassal mint — Illyésházyak czimerével — mutatja, a mult században átalakíttatott. — Itt vendéglé meg 1521-ben Sárkány Ambrus II. Lajos királynak Mária I. Ferdinand nővéréveli nász-

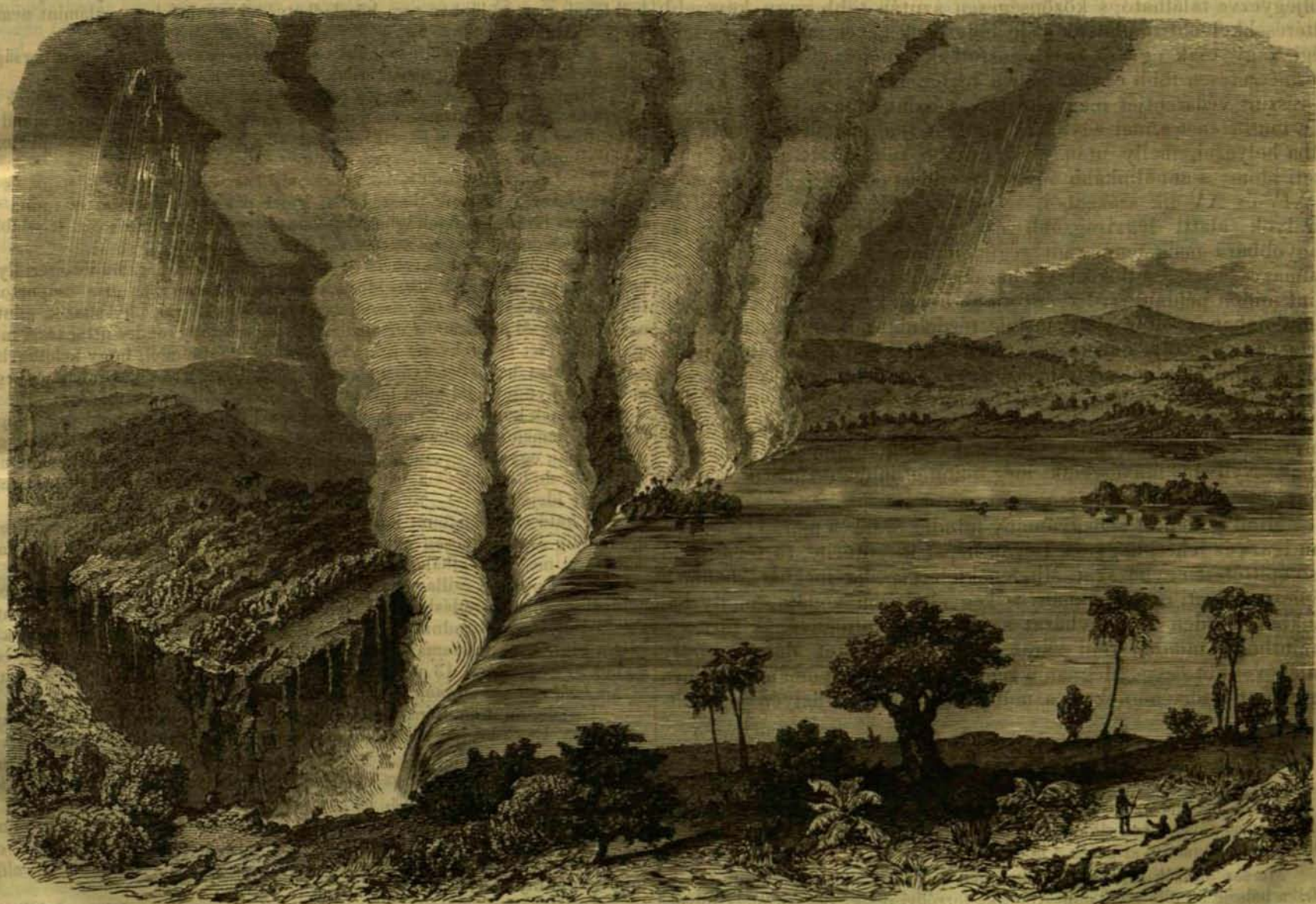
menetét péntek napján olly fényes böjtös ebéd-del, hogy a halak különböző nemeit és sokaságát, mint Isthvánffy írja, még a királyi ara is megcsudálta, — később a hely Illyésházyak bir-tokába került, sz utolsó Illyésházy időnkint itt is fényes udvart tartott. — Jelenleg Batthyányiaké és csak ritkán látogatta-tik. Nevezetes nagyszerü képgyűjteménye, mellyel a lak termei telvék. — Nagyobbára nevezete-sebb személyek arczké-peiből áll, kezdve a XVI. századtól: mint a híres Illyésházy István nádor és neje, Thurzó György

nádor, Veselényi Ferencz és neje, a nevezetes Bosnyák Zsófia egy-kori arczképei stb.

Egy nagyobb teremben az Illyésházy család tagjai olly telje-sen előállítvák, hogy még a csecsemőkorukban elhalt gyermekek

Csallóközi uti-képek : II. A Feketeház Fölbaron.

Az afrikai Niagara. — (Lásd a szöveget 102. oldalon.)

itt képbén adjuk (l. 12. kép.) Hajdan a Sárkány család vizsánczok-kal és tornyokkal erősített laka volt.

Mint a manzardi tető s a homlokzat tornya — hegyén az

is halotti diszágyon fekvé megjel-nnek. A régibb arczképekre nézve mondanunk sem kell, hogy nemesak történeti becsü a gyűjtemény, de a régi nemzeti jelmez és öltözék tekintetéből is

igen érdekes. E mellett még a levéltár is becses okirati kincseket rejt magában.

Szarván tul a Duna partján előttünk magaslott *Vajka*, sajátos nevezetességű érseki városka. Míg a történet Csallóköz egyik legrégebbi telephelyének ismeri, hol az érseki hűbérnökök saját szerkezetű nemesi székökben századokon át külön joghatóságot gyakoroltak, s honnét mindenkor kész vitézek sereglettek a hadba menő érsekek zászlói alá; addig a népmonda is különös élcezel ragadta fel a helyet, lakóira adomáival minden telhető együgyűséget és bárgyúságot rátukmálva. Egyike ezen legjellemzőbb adomáknak azon vajkai vadászról szól, ki vadászatra kinyargalva puskáját olly erősen töltögeté, hogy végre a puskavessző is benne akadt. Mit tesz? egyfelől a puskavessző kiálló részét megkötöi lova farkához, míg a puskaágyát egy fatörzshöz megerősíti; nyeregbe ül és megsarkantyuzza lovát. A kísérlet ugyan sikerült, de a kilőtt puskavessző a töltéssel együtt keresztülment a ló hasán, s a vadász vad helyett elejtett lovát vitte haza. Hasonlóan hangzik tovább: mikép szeleltette a vajkai aszszony dohos lisztjét; mint nézték a vajkaiak éjjel lámpással a napórát stb. Bél még különösen leírja a mult században itteni nagyszerű boszorkány-üzéseket és a boszorkánysággal vádoltak vízbemerítését.

Szebb a hely legendája. Szerinte hajdan sz. István király gyakran lakott itt, kinek előbbi *Vajk* nevével kapta volna a hely is nevét. Saját kezével ültette itt azon rendkívüli nagyságu és vastagságu somfákat mellyek, a templom mögötti lelkészlak kertjében láthatók, s természetvizsgálók ítélete szerint több századot számíthatnak. Innét téríté a sz. király az egész Csallóközt a hitre. Fáradozása sikerülvén, építettett azután 12 egyházat a 12 apostol tiszteletére. Ezen utóbbi hagyomány csakugyan Csallóköz régebbi egyházai emlékkönyveiben mindenütt még a mult századokból följegyezve található; s közönségesen azután több vagy kevesebb eltérésekkel előszámlálvák azon helységek nevei, mellyekben még régi vagy csak egy és más apostolnak szentelt templom előjön. Természetesen több egyház már a történelmileg ismeretes korban is részint védszentjét megváltoztatá, részint ujonan épült. Mástkép is a mütörténet a mai egyházak egyikét sem engedi sz. István korába helyezni, melly után jóval később keletkezett a goth építészeti idom; s annál inkább annak késő időszaka, mellyből és pedig a XIV és XV-dik századból — Csallóköznek Zsigmond és Mátyás királyok alatti legvirágzóbb és legfényesebb idejéből valók nagyobbára maig fenmaradt régi templomai. A rege tehát itt alkalmazva ezen csallóközi egyházakra épen olly anachronismus, mint midőn például sz. Istvánt újabb képeinken csucsivezetű goth templomban s oltár előtt látjuk térdelni; mi a mütörténetben jártasnak épen olly nevetséges, mint ha például Jeruzsalem pusztulása ábrázolásánál a rómaiak ágyukkal ostromolják a várost. Még is az utóbbi esetben még a kontárfestő is elmosolyodnék, holott ha sz. Istvánt első rendű művészeink gothcsarnok közepett ábrázolják, azt vélik, hogy még archaeologiai ismeretet is tanusítanak. Nyilván művészeink még mindig jobban ismerik a had, mintsem a mütörténetet.

Mind a mellett a hagyomány mindig érdekes marad; s annyiban igaza is lehet, hogy sz. István népét itt is téríté, és térítésével első építettett egyházakat. Mindenekfelett pedig megható benne a népies, nemzeti és hagyományos kegyelet azon vonása, melly hazánkban minden régi egyházat sz. István alkotmányának tart, valaminthogy minden régi várat és lovagias tettet Mátyás király emlékével köt össze. Megvan a regének is és hagyománynak épen úgy, mint a történetnek és a mütörténetnek saját helyén jogosultsága. —

(Folytatása következik.)

Az afrikai Niagara.

Afrika belsejét azelőtt határtalan róna pusztaságnak képzelték, mellynek végetlen fővenyében tikkadoz a nap, s csak néhol tűnnek fel egyes virányok, mind megannyi szigetek a homoktengeren.

Merész utazók tapasztalata nyomán azonban ma már tudjuk, hogy Afrika belseje ép olly szép, mint Amerika forróövi része; vannak nagy folyói, mocsárai, tavai, termékeny rónai, rengeteg őserdői, különféle állatai, és a mi fő, meglehetősen sűrű népessége. *Livingstone* angol utazó leírása szerint Afrika belseje olly gyönyörű tájakat tár fel a szem előtt, mellyeket máshol sehol sem találhatni fel a világon és mellyek nagyszerűségben Amerika hasonló nevezetességeit messze fölülmulják.

Ilyen nevezetesség a hatalmas *Jambesi* folyó vizesése, melly mind víz-

bőségre, mind ritka alakra, nagyszerűségre és természeti tüneményeire nézve, sokkal nagyobb nevezetesség, mint Amerikában a Niagara.

Afrikában még eddig ez a legnagyobb vizesés, mellyet az utazók felfedeztek. *Livingstone* az angol királynéről *Viktoria vizesésnek* nevezte el; a bennszülöttek *Mosioatunya*-nak hívják; régi neve pedig *Songwe*.

A bennszülöttek azt kérdék az európai bator utazótól, hogy van-e hazájában „füst, melly hangot ad?” és elvezették e vizeséshez, de nem mentek közel ahhoz, csak távolról bámulva mutattak oda, mondván: „Mosi oa tunya” (füst hangzik ott), mi által a fölszálló gőzre és a nagy zajra czéloztak.

Mit ők füstnek neveznek, nem más, mint gőzoszlop (alul fejjér, főlebb barnás), melly a felhőkkel összefolyik, mintha ezeknek volna oszlopa. E gőzoszlopok tiszta időben 12, borultban 5 angol mértföldre is ellátszanak, s ugyanannyira hallható mindig a nagy zaj is.

Az esésnél, mintha csak a föld nyelné el a folyót, mert a nyílás, mellybe lezuhan, csak 80 láb széles. A folyó itt 3000 láb széles és lezuhanva 45—60 láb széles mederbe szorul össze, a balfelől tovább huzódó sziklahasadékban.

Livingstone az esés nyílása szélén álló szigetről nézett a borzasztó mélységbe le, s jobbról nem látott egyebet vastag felhőnél, mellyen ép akkor (dél-tájban) két szivárvány látszott. A fehér felhőből 200—300 láb magas gőzoszlop szállt föl egyenesen, ott megsűrűdvén, színe sötétebb lett, úgy hogy füstöz hasonlított, s aztán folytonos esőkép ismét aláhullott és ez olly gyakran ismétlődik, hogy a nyílás tulpartja fáinak levele folytonosan nedves. — Balra a nyílásban a folyót fehér tömegnek látta, melly szűk medrében tovább ömlött. Az esés magasságát 100 lábra becsülé. A víz mélysége az esésnél, alacsony vizállás mellett, 3 láb.

A márczius 15-i nagy napfogyatkozásról.

Ha az ember tovább nem gondolkozik, mint a hogy szeme s következőleg esze is, az első futólagos pillantásra fogja fel, azt véli, hogy a napnak és holdnak az égen más utja nincs, hanem felkelnek, delelnek és legnyugodnak.

De már csak az a könnyen tehető észrevétel is, hogy a hold felkelésében, delelésében és legnyugtában hol előbb, hol hátrább jár a napnál, elhitheti velünk, hogy legalább valamelyiköknek a kettő közül valami más utjának is kell lenni, mert különben nem közeledhetnének egymáshoz, valamint nem is távolodhatnának egymástól.

Erről s még többről is azonban egyenesen és szemünk tanubizonyságánál fogva nyomon meggyőződhetünk figyelmes vizsgálatunk által.

Minden ember látja, hogy a csillagok, bármily rendetlenül tessenek elszórva az ég kék boltozatán (megint csak amugy futó pillantás után mondva, mert illyes boltozat nem létezik) csakugyan sűrűbb vagy ritkább csoportokat alkotnak.

Ezen csoportozatokat, ha szinte nevéket, millyenek p. o. nagy és kis gönczölszekere, fiastyuk, kaszás, Sz. Péter pálczája stb. nem is tudná valaki, kevés fáradsággal felfoghatja a szem és megtarthatja az ész, legalább a mindjárt megmondom czél elérése végett.

Igen könnyen észrevehető t. i., hogy a hold az ő különböző fertályai-ban szintugy, mint ezek közti időszakaiban mindennap más más csoportozatok, más más csillagok szomszédjában van. Más szóval, úgy látszik, mintha egyik csillagtól a másikhoz menne. Ezt pedig szintolly rendes uttal teszi meg, mint felkelését és lefekvését azon nevezetes különbséggel, hogy keleten kelvén nyugotra halad lefekvéséig a csillagokkal együtt; de azonban és egyzersmind nyugot felől kelet felé is halad egyik csillagtól a másikig.

A kinek könnyebben esik, úgy is képzelheti, mintha a hold és csillagok felkelő és lemenő utjokban versenyt futnának keletről nyugotra. A csillagok mindnyájan egyenlő gyorsasággal haladnak: egyik is a másiknak eléje nem tolakodik, de hátrább sem marad, mint a millyen távolságra volt a Paradicsomkert idejében.

A hold ellenben, mint lasabban czammogó pályázó, untalan maradoz és így mindig és folytonosan egy-egy keletfelé hátrább helyezett csillagnál látja magát, és ime! ez is elhalad mellette s ő megint hátrább marad.

Mivel pedig a csillagok örökös karikában haladnak, addig maradoz a hold, míg csupa maradásból újra az első csillag mellett találja magát. Mintha valaki annyira elmaradna a divattal, hogy egyszer csak az lenne az új, a mi nála a régi. Ezen visszamaradás, vagy, ha tetszik, visszatérés az elsielő csillaghoz 27 nap, 7 óra, 43 percz, 11 $\frac{1}{2}$ másodpercz multával esik meg. Ezt az utat a hold *csillagi utjának* vagy *keringésének* nevezik.

Ugyde, mint említém, ennél még többre is tanit minket az ég figyelmes vizsgálása. És ez az, hogy a nap is azt teszi, a mit a hold. Az is szintugy versenyt fut a csillagokkal, az is szintugy maradoz el tőlük, s az is szintugy visszakerül maradozásában az első csillaghoz, de már sokkal hosszabb idő, u. m. 365 nap, 6 óra, 9 percz, 10 $\frac{1}{3}$ másodpercz mulva.

A nap tehát gyorsabban pályáz és jobban siet a csillagok után, mint a hold, úgy, hogy az inént számított idő alatt 13-szor éri el és hagyja is el a holdat. És így már természetes, hogy hol egyikök, hol másikuk jár elől a mindennapi utjokban.

Kérdzhetné valaki, mikép történhetik, hogy a tizenhárom találkozás alatt, soha sem ütközik össze a két égi test? Ezt két okból magyarázhatni: —

Elsőben is a nap és hold utjai különböznek, az az, mindeniké más más csillagok során megy át. Csupán két ponton, mellyek utköreik mintegy fele táján helyezvők, kereszttezi egymást a két utkór. Ezen két pontot a csillagászok *bog-oknak* (nodus) nevezik. E még nem egészen gátolná meg az összeütközést; mert hiszen a keresztuton csakugyan találkozhatnak.

Hanem lehetlenné teszi az ütközést másodszor az, hogy a nap és hold, következőleg utaik is, felette különböző távolságra vannak a földtől. A nap t. i. 20 millió, a hold csak 50 ezer mérföldnyire. Tegyük le egy asztalra egy diót, fektessünk körülte egy kis dzsza-abroncaot, s e körül egy hordó-abroncsot; világos, hogy a két abroncon akár egy irányban, akár szemközt, különböző gyorsasággal keringhet két test, és soha sem ütközhetik össze.

De teheti ám a kereszt utbeli találkozás azt, hogy a hold a nap elé áll s előlünk a nap sugárait elfogván, ugynevezett *napfogyatkozást* okoz.

Hogy hát napfogyatkozás lehessen, arra két körülmény összejötté szükséges.

Egyik az, hogy a nap utolérje a holdat; másik az, hogy a keresztuton, az az, azon helyen, hol utjaik egymást keresztezik, érje utól. Midőn e két körülmény egyszerre teljesül, akkor mindig napfogyatkozás támad.

A napfogyatkozás hát röviden mondva abban áll, hogy a hold nap elé állván, árnyékot vet a földre, vagy máskép mondva, a nap a hold háta megé buvik és sugárai nem juthatnak a földre, felszínének egy darab részére.

Minthogy pedig a napnak és a holdnak találkozásakor, melyet a csillagász „*conjunctio*“-nak nevez^{o)}, mindig holdfogyta van; önként következik, hogy napfogyatkozás csupán csak *hold fogytakor* lehet. De egyszersmind csak akkor, midőn a hold fogytakor épen a keresztuton van.

Mind ezek után világos, hogy valahányszor valamely homályos test el-takarja előttünk a napot, p. o. egy vastag felleg, egy tömött madár-vagy sáskasereg, sőt egy feltartott esernyő vagy tányér is, annak vagy azoknak, kik a nevezett testek árnyékába esnek, széles értelemben véve, napfogyatkozást csinál. De biz ezt azért senki sem nevezi úgy, mivel, minden ember látja és tudja, hogy épen akkor mi áll a nap előtt, tehát nem is hiszi, hogy a nap fogyott vagy csorbult volna meg.

De midőn a hold okozta napfogyatkozásnak e nevet adták, azoknak a kik adták, eszökbe sem jutott, hogy valami közbe eső test, vagy épen a hold fogná el a nap sugárait. Hanem azt hitték, hogy valósággal megcsorbult, megfogyatkozott vagy épen kialudt a nap világa^{o)} s azért kapá a fogyatkozás nevet, melyet ma már csak azért tartanak meg még a csillagászok is, mivel a név-változtatások a tudományban mindig több-kevesebb bajt és zűzavart okoznak.

Azonban a hold okozta és akármely más test közbeállása által okozott napfogyatkozás közt van egy igen nevezetes különbség. Az t. i. hogy ezek egészen történetesek, ama pedig bizonyos és meghatározott időben következnek el.

Nem tudhatni, mikor áll egy felleg a nap elé, vagy mikor repül el egy szárnyas sereg előtte; de a legnagyobb bizonyossággal és száz évre előre tudhatni, mikor találkoznak nap és hold a kereszt uton.

Ugyanis sok száz év tapasztalásai annyira megtanították a csillagászokat a nap és hold utaira, haladásuk idejére, gyorsaságára, hogy évekkel előre meg lehet mondani, minő pontján fog látszani az égnek, egy vagy más égi test, ez s ez év, ez s ez napjának ez s ez órájában, percében, másodpercében. P. o. a greenwichi^{o)} csillagász naptár, azt mondja, hogy 1860. jan. 5-dikén reggel 4 órakor 16 perczkor a „Bika“ csillag csoport (fiastyuk) 17. számú csillaga napi utjában a lassabban haladó hold háta mögé fog kelet felől buvni, s 4 órakor 40 perczkor elől, az az nyugot felől ismét kibuvni és erre nemcsak hogy a legnagyobb bizonyossággal számíthatni, de a föld más valamely pontján annak idejében teendő észrevételéből amaz elrejtésnek, a Greenwichhez való távolságot fel is vethetni.

Miután hát a nap és hold utjait illy pontosan ismerik, valamint keresztetések pontjait, vagy is, mint feljebb nevezük *bog*-jaikat az égen, könnyen érthető hogy találkozásaik, s ezek közt jelesen a *bog*-okbeli találkozásaik, egyszerű számvetés tárgyai. S ezen számvetés eredményeit minden évi naptárban előre olvashatni is a „*holdfogyta*“ és „*napfogyatkozások*“ czimű rovatok alatt.

A nap és hold utai karikákat alkotván az égen, valahányszor azokat megjárják amaz égitestek, ugyanannyiszor találkoznak is együtt. De ugyanannyiszor megtörténik egy más eset is, t. i. hogy midőn egyik a maga karikájának bizonyos pontján van, a másik a magáénak éppen azzal átellenben levő pontjánál legyen. Mint pl. midőn a nap kél s a hold nyugszik, vagy mint mikor a hold éjfélkor delel stb. Ezt az esetet a csillagászok „*opositio*“-nak — a régi kalendáriomokban „*ellenbeállítás*“-nak — nevezik.

Midőn a nap és hold „ellenbeállítás“-ban vannak, mindig holdtölte van; vagy is megfordítva, a teli hold az ellenbeállítás következése. Mert a hold csak a nap sugárait tükrözi vissza, s megvilágosított egész oldalát csak úgy láthatjuk, ha közte s a nap közt vagyunk földünkkel. Meg kell jegyezni azonban, hogy ámbár köztük, de nem mindig velük egyenes vonalban van földünk, hanem egy kissé fére állva. Mert ha egyenes vonalban volna, akkor a föld takarná el a hold elől a napot, s a hold addig, míg árnyékában volna, merőben elvesztené világosságát; azt t. i. melyet úgy is csak a naptól kap.

^{o)} A régiebb naptárakban, melyeket még kalendáriomoknak neveztek, ezt igen helyesen „összejövés“-nek magyarították, s több hasonlókkal az „ápektusok“ rovatába foglalták össze.

^{o)} Némely miveletlen nemzeteknél azt hitték, hogy valami égi sárkány akarja megenni a fogyatkozó napot vagy holdat; s kicsődültek mindenféle lármázó, zakatoló szerzőkkel, csörgettek, doboltak, kiabáltak, hogy elriaszassák a sárkányt vagy más gonosz lelket. Volt olyan idő is, melyben a fogyatkozásokat, mint az üstökösöket, Isten haragja jelének tarták. Pedig Sz. Dávid szerint az „Egek az Urnak“, nem haragját, hanem „dicsőségét beszélik.“ (Zsolt. XIX. 1.)

^{o)} Oliv. *grünicus*; angliai csillagász. Itt minden éven igen pontos csillagásznaptárakat készítenek a tengeri hajósok számára.

Ez pedig meg is történik mindannyiszor, midőn a nap az egyik bogban, a hold átellenében van; mert a föld a két bog közti egyenes vonalba esvén, ilyenkor mindig elfogja a nap világát a holdtól. Ekkor hát „*holdfogyatkozás*“ van s még igazabban mint napfogyatkozás, az az, a hold kölcsönzött világa elfogy, mivel a föld közbevetett tömérdek teste nem bocsátja hozzá a nap sugárait.

Az eddigieket mind egybefoglalva hát azt mondjuk, hogy valahányszor a nap és hold ugyan azon bogban vagy keresztutban találkoznak. *napfogyatkozás* áll be; midőn pedig a nap az egyik, a hold a másik bogban, akkor *holdfogyatkozásnak* kell lenni.

A napfogyatkozás, valamint a holdfogyatkozás lehet *teljes* vagy *nem teljes*. Teljes akkor, midőn mind két égitest épen a bogban, vagy bogokban vannak az összejövéskor és ellenbeállításakor; nem teljes, midőn közel vannak ugyan hozzá, de vagy valamelyikük nincs vagy egyikük sincs épen benne.

De nagy különbség bennök az, hogy a hold fogyatkozását az egész földön mindenütt egyformán teljesnek vagy nem teljesnek látják; holott a napfogyatkozás azon egy pillanatban némely vidéken teljes, másutt és attól nem messze, már nem teljes lehet, és ismét másutt épen nem is látnak napfogyatkozást.

Ennek oka az, hogy a hold mind a napnál, mind a földnél kisebb levén, a föld felszínének csak piciny darabjára vethet teljes árnyékot s csak azoknak teljes a napfogyatkozás, kik ezen teljes árnyékban vannak. A kik ezen árnyékolt szélén kívül vannak bizonyos távolságra, azok már nem teljes napfogyatkozást látnak, annál kisebb csorbítással, minél messzebb vannak az árnyékolt szélétől, s egy bizonyos távolságon túl, épen és egészben látják a napot.

A nem teljes fogyatkozásokat úgy szokták jellemezni, hogy a nap vagy hold látszó tányérát 12, egyenlő szélességű hasábra osztják képzeletben, ezen hasábokat *hüvelykeknek* nevezik s a mint ezek közül egy vagy több hasáb sötetedik meg, ahhoz képest nevezik egy vagy több *hüvelykes* fogyatkozásnak. A 12 hüvelykes fogyatkozás tehát már teljes. Az egy-két hüvelykes alig észlelhető.

A hold teljes árnyéka a föld felszínéhez képest meglehetősen parányi; a legkedvezőbb esetben sem több 6 mérföldnél a szélessége. De mivel a hold és nap a fogyatkozás alatt is folyvást haladnak, az árnyékolt is halad a földön, mint egy darab felleget látjuk sokszor, mikor a szél hajtja. A kikhez hát hamarabb érkezik, azoknál hamarabb, a kikhez később, azoknál későbbre is kezdődik és végződik a napfogyatkozás. Minthogy pedig a találkozásra a nap mindig kelet felől, a hold mindig nyugot felől érkezik, világos, hogy elébb tart a hold árnyékot a nyugotiakra, s aztán a keletieknek, vagy más szóval a napfogyatkozást a nyugotfelé lakók elébb látják, mint azok a kik tőlök keletre vannak. Északi vagy déli irányára nézve semmi általánost nem mondhatni az árnyék utjának.

A Vas. Ujság olvasói a különböző vidékeken, azt hiszem, kedvesen vendik, ha egy lajstromot közlünk, melyben a martius 15-beli napfogyatkozás kezdetét és végét több pontra nézve kiszámítva megláthatják. Az elősorolt helységek közül a hozzá legközelebb esőnél a mi időszám van, azt a magára is alkalmazhatja, egy percz hiba nélkül.

Ugyanazon listában a kezdet és végzet idejét mutató két rovaton kívül egy 3-dikat is lel az olvasó, u. m. a fogyatkozás nagyságát hüvelykekben, úgy a mint azt feljebb megmagyaráztuk. Most még egynehány emlékeztetéseget a fogyatkozásokról.

Közép számban minden 18 év lefolyta alatt történhetik 70 fogyatkozás; 29 hold- és 41 napfogyatkozás. — Egy év lefolyta alatt pedig soha sem lehet több fogyatkozás 7-nél; de kell lenni legalább 2-nek. Mikor csak kettő van, mind a kettő napfogyatkozás.

Az egész földre nézve, mint látók, több a nap-, mint a holdfogyatkozás. De egy bizonyos pontra, már mint egy helységre pl. Budapestre nézve, több a hold-, mint a napfogyatkozás. Oka az, hogy minden holdfogyatkozást, mint feljebb kifejtettük, az egész földnek azon része, mellynél akkor a hold fel van jöve, az az rendszeren fele, lát; holott a napfogyatkozást itt látjuk, s néhány mérföldnyire tőlünk már nem látják; sőt nem is megy feléjük az árnyékolt utja. Azokra nézve hát nincs napfogyatkozás, ámbár az egész földre nézve, az az ennek valamelyik részében, van. Ezen utóbbi értelemben véve az egész földre nézve körülbelül másfél annyi nap-, mint holdfogyatkozás van.

Egy bizonyos helységre nézve, ha ritkábbak a nap-, mint a holdfogyatkozások, még sokkal ritkábbak a teljes napfogyatkozások. Még akkor is, ha a *gyűrűsöket*, t. i. midőn a nap széle mint egy gloria a hold szélén körös körül kilátszik, oda számítjuk. Az egész földre nézve 18 év alatt középszámban, u. m. egyik időszakot a másikba vetve, 28 teljes napfogyatkozás lehet.

Londonban 1140-től 1715-ig, tehát 575 év alatt egyetlen egy teljes napfogyatkozás sem volt. 1715-ben láttak egyet, de azóta megint nem volt. Az ideit sem lesz Londonra nézve teljes, ámbár a nem messze fekvő Oxfordra nézve az.

Párisban az egész XVIII. században csak egy teljes fogyatkozást láttak 1724-ben. A XIX. században egy gyűrűt 1847-ben s többet nem fognak látni. — Montpellierben, mely inkább délre s így kedvezőbb fekszik, 8 évszáz folytában csak 4 teljes napfogyatkozást láttak, u. m. 1386. 1415. 1706 és 1842.

A jelen XIX. évszázadban összesen még csak 6 teljes napfogyatkozás lesz az idein kívül, 1860. 1861. 1870. 1887. 1896 és 1900. De nálunk egy sem lesz közülök teljes. Az ideit illető lajstrom pedig imígy következik:

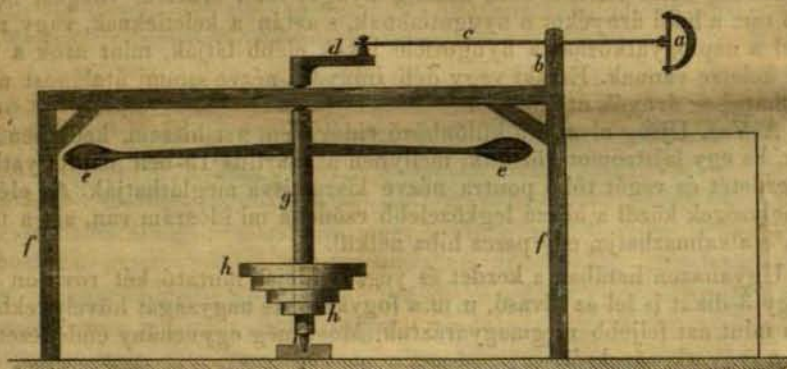
Magyarország és Erdély különböző helységeiben a mart. 15-diki napfogyatkozás

	Kezdet.	Vége.	Nagysága.
Arad	1 óra 27 perc 2 m.-perc,	3 óra 46 p. 7 m.-p.,	6", 9
Besztercze-Bánya 1	" 14 " 1 " "	3 " 38 " 3 " "	8", 0
Budapest	1 " 16 " 2 " "	3 " 37 " 3 " "	7", 7
Brassó (E.)	1 " 51 " 2 " "	4 " 4 " 9 " "	6", 5
Debreczen	1 " 27 " 8 " "	3 " 48 " 6 " "	7", 3
Eperjes	1 " 25 " 9 " "	3 " 47 " 9 " "	7", 8
K.-Fehérvár (E.) 1	" 39 " 5 " "	3 " 59 " 0 " "	6", 7
Sz.-Fehérvár	1 " 10 " 6 " "	3 " 34 " 1 " "	7", 6
Gyula	1 " 26 " 9 " "	3 " 46 " 8 " "	7", 3
Kassa	1 " 25 " 7 " "	3 " 47 " 6 " "	7", 7
Kecskemét	1 " 16 " 3 " "	3 " 39 " 7 " "	7", 4
Kesmárk	1 " 21 " 2 " "	3 " 44 " 2 " "	8", 0
Kolozsvár (E.)	1 " 39 " 2 " "	3 " 56 " 5 " "	6", 9
Losoncz	1 " 16 " 8 " "	3 " 37 " 3 " "	7", 8
Lőcse	1 " 22 " 2 " "	3 " 44 " 9 " "	7", 9
Miskolcz	1 " 23 " 1 " "	3 " 45 " 2 " "	7", 6
Pécs	1 " 8 " 9 " "	3 " 32 " 7 " "	7", 3
Pozson	1 " 2 " 5 " "	3 " 28 " 6 " "	8", 1
Sopron	0 " 59 " 6 " "	3 " 27 " 7 " "	8", 1
Szarvas	1 " 21 " 9 " "	3 " 43 " 5 " "	7", 3
Szeged	1 " 19 " 8 " "	3 " 41 " 5 " "	7", 2
Sziget	1 " 40 " 4 " "	3 " 58 " 8 " "	7", 2
Szombathely	0 " 59 " 8 " "	3 " 26 " 2 " "	7", 9
Temesvár	1 " 26 " 4 " "	3 " 45 " 6 " "	6", 8
N.-Várad	1 " 29 " 1 " "	3 " 49 " 6 " "	7", 2
M.-Vásárhely(E.) 1	" 39 " 8 " "	3 " 59 " 0 " "	6", 5
Veszprém	1 " 7 " 0 " "	3 " 31 " 8 " "	7", 7
Zombor	1 " 13 " 8 " "	3 " 34 " 9 " "	6", 9

Közli Brassai Sámuel.

Horváth (Horti) Ferencz új lendítő (hajtósulyos) gépe.

A gépészet iránt érdeklél viseltető közönségben figyelmet ébreszt legújabb Horváth F. hazánkfiának egy *hajtósulyos gépe*, (Schwung-Maschine) mellynek rövid ismertetését a következő rajzban és sorokban adjuk.

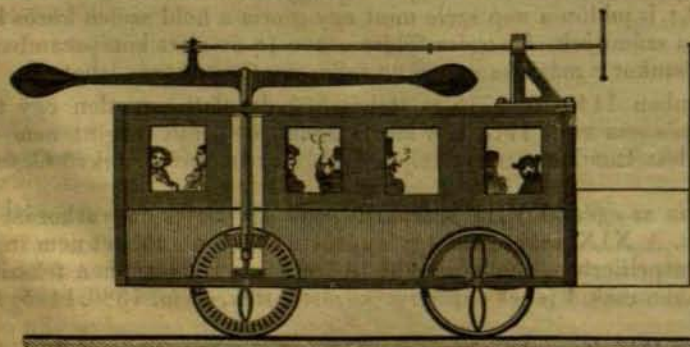

E rajz a gép szerkezetét könnyen felfoghatóvá teszi. *a* fogantyú a *c* vas toló rudra van alkalmazva *s d* mankóval (Kurbel) függ össze. *ee* két suly egy vizirányos vas rudra megerősítve: *ff* fennálló faoszlopok (bálványok) mellyek egy keresztgerenda által vannak összekötve: *g* fősúly vagy is gerendely (forgó tengely, Königswelle), *hh* dobok vagy szijas kávék. *i* két hegyű aczélsap, mellyen a fentebbi gép forog.

A gép működése következő. Mihelyt az *a* fogantyú megrántatik, az egész gép mozgásba jő, mi által *h* ponton tízszerez erőt vagyunk képesek kifejteni; úgy hogy szijak vagy fogaskerekek alkalmazása által minden nagyobb és kisebb iparmű mozgásba hozhatatik.

Horváth F. ur, e találmányára cs. k. kizárólagos szabadalmat nyert s Farkas István pesti gépészünkkel egyesült, ki most a leirt gépre, nagyobb mérték szerint, órló malmokat készít.

Szintén a fentebbi elvre van alapítva Horváth ur *hajtó sulyos mozdonya* (Schwung-Loocomotiv), mellyet a következő rajz világosan megmagyaráz.

Ez egyszerű s épen nem költséges mű szerkezetű, a feltaláló nézete szerint, kétségen kívül nagy és gyakorlati értékkel bír. Két ember által hajtva

20 személyt volna képes szállítani s a legczélszerűbb eszköz volna, a vasuti állomások és távolabbi pontok közötti közlekedés fentartására. Kívánatos annál fogva, hogy e gép a szakértők figyelmét teljesen fölébressze s akadjanak vállalkozók, kik e találmány nagyobb mérvbeni valóítását lehetségessé tegeyék.

Hir szerint *Basdeca* ur Pesten részvénytársulatot szándékozik alkotni, mellynek célja lenne ez új találmányu mozdonyt egy a jövő tavasszal építendő és a budai zugligetbe vezető sinuton gyakorlatilag is alkalmazni.

A tudomány ABC-je.

Irtak már mások szerelem-, házasság ABC-jét; (arany ABC-t) is irtak; — írjunk mi az ö nyomukon, tudomány ABC-jét.

A tudomány:

A = Ág, mellyre a ki egyszer felakadt, róla többé alá nem szállhat. A magasban hímálódzó tudósnak épít ugyan néha lába alá a közvélemény és közismerés oly emeletes palotát, mellynek nyílt ablakán, az ágról kényelmesen besuhanhat, — ha t. i. az alkalmat el nem szalasztgatja; — akkor aztán a sárgyúró Agathocles fiát Syracusé thronjára látjuk felvarázsoltatni; — de többnyire ott lógnak tudósaink unos untalan az ágon és sokáig lógtukban, nagyon kiaszalja őket a részvétlenség fagya, dere és szele!

B = Bér, mellyet a tudós tömérdek éjjeli s nappali fáradalmiért nyer; csak az a baj, hogy *bért* másoknak igen ritkán fizethet belőle, — a mennyiben nem sokan kapnak rajta. Ha például napszámosát akarja fizetni a tudós jeles könyvével; az így rivalája: „*panem*“ (kenyér kell); ha irnokát kívánja vele jutalmazni; az így kiált a jámborra: „*circenses*“ (pézt kell mulatságra); pedig meg vagyon írva, mikép „*a bölcsnek nincs kenyere*“; az is: „*a bölcs megveti a világ hiábavalóságait*.“

C = Cél, mellyet ritka halandó ér el; — minél sietvebb törekszik felé, minél közelebb képzele magához: annál kevesebb reménye lehet, hogy azt elérhesse; — mert ha minden akadályt leküzdött is; ott a sirgödör! (már pedig a *tumulust*, a legtanultabb diák sem tudta eldeclinálni).

D = Dió, mellynek szerfölött kemény a héja, tápbele pedig oly csekély, hogy ritka tudós hizott meg tőle; — maga Aristoteles is oly száraz vala a többek között, mint a chronikák mondják, hogy: *vix habuit tenuem, quae tegat ossa cutem* (alig lepte be csontjait a bőre).

É = Étel, mellyből minél többet ettél: annál éhesebb vagy; — mellyel minél tovább tömöd jámbor fejedet: annál horpadtabb hasad, annál üresebb zsebed és házad; — a sok könyvtől, *nő* sem fér házadba; házad eunélfogva — minthogy nincs nő — naponkint romladozik, mert: „*a jó nő, építi a maga házát*.“

É = Élőfa, mellynek gyökere keserű, de gyümölcsei édesek.

F = Folyam, melly némelly tudósok által nagyon fölzavartatik, ugyan azért nem sok exotericus ember merészel beleereszkedni, — fenekét nem láthatván. (Plátónnak kétféle tanítványai voltak: exotericus és esotericusok: délelőtti és délutáni tanítványai.)

G = Gondolattömög, melly a tudósnak felhőként borong két szemöldöke között; — de azért nem kell tőle félni, mert azon föllegben nincs villám; — a tudós, ha száz lenne is: mind olyan jámbor, mint a bárány; ha szembe köpöd sem mutat haragot; — csak ennyit mond szent együgyűségében: „*a halászok, egy kis góbiusért sokszor nyakig áznak, — mért ne túrnék el néhány csöpp nedűt, ha egy nagy stockfisch foghatok?*“ — A jámbor, ha szur, vékony fulánkjával: mélyre szur; — de soha nem *rug*.

H = Homályos dolog az arszlánok, járdataposók és iparlovagok előtt: ugyan azért nem mernek neki menni. *Balász* *) vágott, rohant egyszer egyenesen a közepébe: ő is megbánta; gunyul hagyta névét rokonaira.

I = Igazságtárháza és szentegyháza: ugyan azért kevés tözsér, még kevesebb tolvaj, annál kevesebb kiflisütő megy bele áldozni.

K = Kincs, mellyet oszthatsz mindenfelé; adhatz belőle filiszternek és chinésérnek, szegénynek és boldognak; mégis egészen marad; — csak az a kimondhatlan és pótolhatlan kár, hogy: ezt a világ is épen úgy tudja, mint mi; — ugyan azért, bár mennyit sajátít is el az efféle kincsből, — kamatját akkor adja meg „*majd ha fagy*.“

K = Kulacs, mellyben az élet vize és teja foglaltatik; mégis sokkal kevesebb számu ember kotyogtatja, és sokkal rövidebb kortyokban nyeldeli tartalmát, mint a Csokonai Vitéz Mihály ur által megénekelt kulacsának. — Oh mi emberek nem szomjuhozuk az élet vizét; — cepperlizve sietünk a sötét sör felé, az édes semmit nem tevés kietlen honába!

L = Lajtorja, mellynek fokozatain a halandó, ég felé mász; el is jutna a tökély honába; — de a proletarius napok és *szárkoság* évek, kikapják azt alóla; — és alázuhavnán a magasból, épen olyat puffian föld anyánk kebelére érkezve, mint a legostobább *szamajéd* és legeggyűbb hottentott.

(Vége Ján.)

Bartók G.

*) Ki nevezteték *Hü-belé* — *Balásznak*.

T Á R H Á Z.

Természeti tűnemények.

— *Buttyin* *) febr. 15-én 1858. Aradmegye keleti végén fekvő ezen vidékről hírlapjainkban csak akkor volt alkalmunk valamiképp olvashatni, midőn a tolvajgyilkosok már is nagyra nőtt bandái veszélyeztették éltünk és vagyunkat. Hatóságaink erélye tevé, hogy kevesebb mint egy év leforgása alatt, t. i. a múlt évben, ezen erdeinket elárasztó bűncsoportok főzinkosai egyenkint elfogattatván, rendre, még pedig ugyanitt *Bökény* mezővárosában kötél segítségével felmagasztaltatván, vidékünk tehetősbei és birtokosai, kiknek része már is odahagyá magán falusi lakát és elköltözött, e nyomasztó aggodalom alól fölmentettek.

Nem felőtöl, ha darab idő óta a hírlapok levelezői majd minden jelentéseiket a jelen időjárat külön sajátosságának megemlékezésével kezdik meg. Furcsa időszak is ám ez! Nemcsak földünk izzó ürében és az azt atövedző kéregben tűnnek egy idő óta fel nagyszerű változások, valamint ezt a külföldön, úgy hazánkban sűrűn megjelent erős földingások tanúsítják, hanem felszine és légköre is ritka tűnemények színhelye.

Videkünkön is ugyan azt tapasztalhatni: Jelen tartós szárazságunk még a múlt évi július hónap vége kezdetét, mi miatt a tengeri és szőlő sinyleni kezdte, beköszöntvén pedig szeptember hónap a kora derek, e kétnemű növények fejlődésében gátoltatván, tetemes kárt szenvedett. — Ez alatt az eső tökéletes hiánya miatt a patakokban a víz mindinkább apadott, az 5—6 öles kutakban annyira kiveszett, hogy már a múlt szüret alkalmával a szőlős gazdák edényeik kimosására a szükséges vizet a távolabb folyókból hordatni kénytelenítették. — A későbbi ős is minden eső nélkül ment véghez. — December hó elején beállottak tartós szép idő közben a száraz fagyok, és tartanak január elejéig, midőn is egész vidékünk bő hóval borított el; áll ez most is, sőt azóta még egy bő szállítmány által nökedett olyképp, hogy folytonosan tartó jó szánutunknak és a magas hónap örvidenénk is, ha örömmünk más részről a vízhiány ellen nem súlyozná, mely már oly fokra hágott, hogy malmaink részint ezért, részint a példátlan foku éjjeli fagyok miatt régóta tétlenek. Embereink, minthogy általában kukoriczakenyérrel élnek, a kézi- vagyis sódaralókhöz folyamodnak, hogy e silány durva lisztből, vagyis inkább darából kenyereket előteremthessék; sőt az egész megyében méltán elhírhedt amerikai szerkezetű bökényi malmom is, mely az egész Fehér-Körös vizét, ha kell (kell pedig most), boldogult *Bessédes*unk terve szerint készült vízostó segítségével zsoldjába veszi, szintén tétlenül heverni kénytelen.

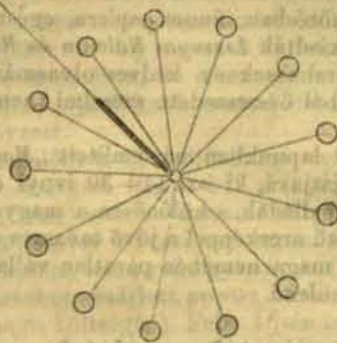
E közben a hőmérő minden éjjel — 16—18°-ra szokott leszállani; suly-mérőink pedig különös állást foglalnak el e télen. Ugyanis e sorok írója 30 év óta csak két ízben, t. i. 1830. és 1841-ben tapasztalta jó eszközének a 29-ik hüvelykre emelkedését, azonban ez csak néhány óráig tartott; a múlt egész január hónap ezen magas állás állandóan szinte napi-renden volt, és még most is ritkán száll le 28° 6"-ra.

Illy sajátosságos légköri viszonyok közt nem csuda, ha a légkör berze (electricitása) is különképp nyilvánul: egyszerű és közönségesen ismeretes berzgyömbök gyakrabban láttattak itt e télen, nevezetes világfényt terjesztének, és erős csattanás közben oszlának szét. De azon kétnemű légköri tűnemény, mely itt e múlt hó 22-én és 23-án észleltetett, és kétségtelenül a leg-ritkábbak közé tartozik, méltó, hogy a tisztelt közönség kedvéért részletesen leírjam.

Ugyanis január 22-én, reggeli 7-re, tehát fél órával napkelet előtt, különben tiszta égi boltozat mellett, a Borosbesben kezdődő és Bökény-felé vonuló hegy fölött vékony fátyolos köd láttatott; e ködben 3—4 ölnyi tetszőleges magasságban a hegy fölött két ugynevezett *álnap* jelent meg egy más irányában vizirányosan épen ott, hol fél óra múlva a nap fölkelendő vala; egymástól távolsága mintegy ölnyi lehetett, átmérőjük még egyszer oly nagy, mint a napé, színök szép vépiros, keletkezésök percétől egymáshoz közeledni látszóttak, s úgy is volt, mert három első perc alatt, a meddig t. i. az egész tűnemény látható volt, mindinkább egymáshoz közeledvén, összeolvadásuk percében fehér világu, sugaras, de határozatlan karimaju gyurmává válván, mind ennek rögtön vége szakadt. — E tűneményt sokan látták.

A második tűnemény ennél sokkal nevezetesebb, és legalább e sorok írója által följegyezve sehol sem találtatott. E látvány január hó 23-án, esti 8 órakor, a menyházi bércek fölött vétegett észre következő körülmények között: suly-mérő 28° 10", hőmérő — 15°, tökéletesen tiszta égi boltozat, ragyogó csillagok. — Azon egyén, ki azt észlelé, és leírását rajzával együtt e sorok írójával közlé, a boros besbei uraság Menyházán lakó erdőmestere, *Löffler József* ur, kinek tudományos műveltsége és polgári jelleme eléggé kezeskedik az észlelés és előadás hűségéről. Ezen ur ugyanis a nevezett napon, esti 8 órakor, didergő hidegben Boros-Sebesből haza-felé utazván, midőn Ó-Déznán túlhaladván a radnai és menyházi bércek közé vonulna, rögtön megpillanta ezen hegyek egyike fölött mintegy 200 ölnyi tetszőleges

magasságban egy épen keletkező izzó oszlopot, vagyis inkább másodfél öl hosszú és harmadfél hüvelyknyi széles, tüzes léczet, mely keletkezése elől percétől rézsutos irányban elég sebesen délnyugotól északkeletfelé s egy-

szersmind lefelé vonult. Miután az oszlop ezen irányban mintegy 150 tetszőleges ölnyre előhaladott volna, annak alsó végéből 10—12. mintegy hat hüvelyknyi átmérőjű (tehát szinte emberfönyi nagyságu) izzó golyók szökkentek ki, melyek a tűzoszlop közül mintegy két ölnyi távolságra fel- és leszökvén, a tüzes léczcel egyetemben kialudtak anélkül, hogy csattanás hallatott volna. Az egész tűnemény mindössze tartott 7—8 másodpercig. — Az oszlop és golyók világossága olynemű volt, mint a vörös izzásban levő vasé, s e miatt csekély világosságot is terjesztének. — Löffler ur e tűneményt lerajzoló, mely azon percet ábrázolja, melyben a tűnemény legérdekesebbnek tünt fel, tehát az eloszlás percét; — közlöm itt e rajzot.

K.

Erdős Mózes tűzellenes építésmódja ügyében.

A „Gazdasági Lapok“ után lapunk is megemlékezett e tárgyról. E napokban vettük Erdős urnak saját nyilatkozatát, melyből a következőt tudatjuk a tisztelt gazda- és építő-közönséggel. Erdős urhoz több felől érkeztek írásbeli tudakozódások, de minthogy külön külön felelnie igen terhes, lapunk utján teszi közzé a szükséges tudnivalókat.

Erdős ur ohajtása az volna, hogy vagy egyesek karolnák fel találmányát vagy társaság alakulna („tűzgyújtó társaság“ név alatt), mely annak életbe léptetésére vállalkozzék. Az ő tűzellenes építésmódja létrehozására kívántatnék:

1) alkalmas gyárhely, hol a tűzellenes cserepek készítésére a jó föld kéznél legyen;

2) alkalmas gyárépületek, melyeken egy egészen új tűzellenes tetőzésmódot lehetne szerencsés felmutatni. E tetőzést — mint Erdős ur írja — a legszegényebb ember is, bármely gyenge vályog-falon is czélszerűen használhatná; az oly egyszerű, hogy hasznát minden fejtörés nélkül azonnal beláthatná mindenki. S bár csirna nézve a legszebb, eddig ismert tetőzéssel kiállja a versenyt; állandóságra nézve mindegyiknél tartósabb, olcsóságra nézve jutányosabb, sőt felényi költséggel kiállítható;

3) alkalmas égető kemenczék felállítása;

4) a kész anyagok épen tartására alkalmas színek;

5) legalább 20 ezer cserép deszka, vas formák és sajtók (prések).

Hogy ezen iparág kívánt eredményekhez vezessen, legalább 50,000 pft töke kívántatnék. Ez által a fentebbi szükségleteket mind ki lehetne állítani s a sikerrel biztató üzletet megkezdeni.

Találmányának minőségéről s alkatrészeiről nem tudósít Erdős ur, de hozzánk küldött értesítésében felszólít mindenkit, hogy a legközelebbi pesti jözsefnapi vásárral látogatásával szerencsésültesse. Addig ő a szükséges rajzokat, úgy nagy és kis mintáit elkészíti s reményli, hogy a kit a dolog érdekel, annak fontosságát, becset és hasznát be fogja látni, s egészen meg is tanulhatja; valamint arról is meg fog győződni, hogy előadásában semmi képzelődés vagy nagyítás sincs. A kik tehát így megkeresni akarják, azokat kéri, hogy erről hármentes levelek által előre tudósítsák *Erdős* Mózes János urat, a pest-váci országot felügyelőjét. (Lakik Uj-Pesten 63 sz., Kovácsház.) *)

Irodalom és művészet.

— (A „Pesti Napló“ ideiglenes megszüntetése). A P. N. kiadó-tulajdonosa *Emich* Gusztáv, következő körlevelet küldött a lap előfizetőihez: Pest, febr. 22. 1858. A magyarországi cs. kir. magas Főkormányzóság f. évi február 20. kelt leirata által a „Pesti Napló“ czimű politikai lapot két hónapra fölfüggesztette. Midőn ezt a tisztelt előfizetőkkel tudatni kötelességemnek tekintem, batorodom türelmüket fölkérni azon ideig, míg a lap megint megindulhat. Hogy pedig a Pesti Napló fölfüggesztése által a tisztelt olvasókra semmi nemű kár ne háruljon, a mostani előfizetési határidő lejáratát két hónappal meghoszabbitom. Eneffogva a *negyedéves* előfizetők martius vége helyett *május* végéig, a *félévesek* junius vége helyett *augustus* végéig veendik a Pesti Naplót. Azon t. cz. előfizetők pedig, kik a várakozást bármely okból

*) Aradmegye lakosságának nagy része oláhság. Az oláhok általában a magyar szavak elferdítésében mesterek. *Buttyinnak* hajdani magyar neve *Bökény*; igen sok oláh kiejtésu helységek hajdani magyar nevei egészen kivesztenek. *Menyházát*, a megye nyugoti részének végső pontjában fekvő, jó orvosi hatással bíró furdóval ellátott helységet *Monyásának* nevezik el, és nevezik maiglan is. (Elég otrombául.) K.

*) E találmányról szólván a „Kolosvári Közöny“, megemléki, hogy *Marton* József Kolosvárt még tavaly tavasszal jelentett be az ottani gazdasági-egylet nagy gyűlésének egy hasonló találmányt. A nevezett lap úgy gyanítja, hogy a két találmányt egy az alapeszméje. Megérdemlené a tárgy, hogy mielőbb tisztába hozassék. Szerk.

alkalmatlannak tartják, méltóztassanak előfizetési illetékek felől rendelkezni a Pesti Napló kiadóhivatalához intézendő levelek által.

* * Megjelent a *Halotti Egyházi Beszéd* VII. füzet, Debreczenben, készítette *Szobossai Pap István*, közrebocsátá *Révész Bálint*. Ez „Egyházi beszéd” a 7-ik füzetbe van végezve, melynek előfizetési ára 1 ft. 20 kr. pp. *Telegdi K. Lajos* tulajdona.

* * *Ráth Mór* könyvtáros bizományában megjelent: *L. Annaeus Seneca Vigasztalása Marciához*, fordítá *Zsoldos Ignác*, magyar akadémiai rendes tag.

* * Megjelent a „*Községi Tanácsadó*” II. füzet, szerkeszti s kiadja *Szokolay István*. Tartalma: VIII. Az új cselédtörvény; IX. A községi előjárók teendői a cselédtörvény alkalmazása körül; X. A gyümölcsfatenyésztést illető törvények; XI. A birtok szabályzási egyezségek; XII. A jobbágyi tartozások behajtása.

* * Megjelent diszes kötésben, finom papírra, egészen vörös betűkkel nyomva: *Szerelme könyve*, kiadták *Lisznjai Kálmán* és *Ruttkay Gyula*. Fialoknak és általában a szerelmeseknek kedves olvasmányt nyújt, miután tartalmát összes irodalmunkból összeszedett szerelmi (nem szerelmes) versek teszik. Ára 2 ft.

+ (*Sárosy Gyulának*) lapunkban már említett „*Magyar balladatárát*” *Heckenast Gusztáv* tette sajátjává, ki azt 14—30 ivnyi diszkötetben, bevezető széptani értekezéssel a balladák, s különösen a magyar balladák természetéről, s finom aczélmetszeti arcképpel a jövő tavaszra szándékozik közrebocsátani. Hiszszük, hogy e maga nemében páratlan vállalat a közönségnek különös pártfogásában részesülend.

Közintézetek, egyletek.

△ (*A budapesti orvosegylet*) f. hó 20-án tartott gyűlésében dr. *Bóky* kórtani készítményeket mutatott be, dr. *Hirschler* pedig egy szembeteget, kinek bajáról értekezést tartott. Dr. *Kovács S.* a Rókuskórházban mult év alatt előfordult nevezetesebb sebési esetekről folytatá értekezését.

△ (*A temesvári „Mária-Egylet”*) mely migos *Csajághy Sándor* püspök pártfogása alatt a nőcselédesség erkölcsi súlyosodása és anyagi elszegényedése megakadályoztatására alakult, jótékony adakozások folytán olly örvedetes helyzetben van eddig is, hogy tőkéből már 20 pft havi jövedelmet bír felmutatni.

Jótékonyaságok.

△ *Gróf Mikó Imre* ur ő nmlga, a kolozsvári ev. ref. tanoda számára 4000, a szigeti ref. tanoda számára 4000 pftot adott, a „*Sárospataki füzetek*” pedig minden erdélyi ev. ref. tanodának saját költségén járátja, valamint a Gazdasági Lapokat minden birtokába. Tények ezek, melyek semmi magasztalásra nem szorulnak. (K. K.)

△ (*Az iparosok segélyzése*) végett *Albrecht Főherczeg Ő cs. kir. Fensége* által alapított pénzalaphoz b. *Podmaniczky László* 100, *Koppély Frigyes* 500, *Ebner Fidél* községtanácsos 400, dr. *Ranolder János* veszprémi püspök 600, a pesti iparosok számára 300, a budaiakéra pedig 200 pftal járult. A pesti községtanács pedig f. hó 21-ki ülésében elhatározá a nevezett pénzalaphoz a városi segélyforrásokból 4000 ftal járulni. Ezen kívül a községtanács tagjai elhatározzák ugyan e célra egymás közt aláírást nyitni, melynek eredménye annak idejében közzé fog tétetni. (B. P. H.)

△ (*A szabadszállási zsidóközség*) egy iskolát alapított s látott el a szükségességekkel. (B. P. H.)

Mi ujság?

△ (*Kecskemét febr. 15-től fogva szabad királyi város.*) E napon lön hivatalosan felolvasva *Császár Ő Felségének* magas utazása alkalmával *Kecskemét* városát illető azon rendelete, hogy az a szabad kir. városok közé soroztassék. Másnap népnépnep tartatott, melyen a lobogó tüzek, ökörsütés, borsorgatás és cigány zene mellett fölmelegült vidor kedv észre sem vette a hideget. Ez ünnepély emlékeül egy diszes nyomtatásu költemény is jelent meg illy czímmel: *Örömdal Kecskemét város közönségéhez, szabad királyi várossá avatattása ünnepélyén 1858-ik évi febr. 15-én, nyomtatta s kiadta Szilády Károly* szab. nyomdatulajdonos.

△ (*Új találmány.*) Győri evang. ref. tanár *Possert János* ur, kapálógépet (cultivator) talált fel, mely azon előnnyel bír más hasonló gépek fellett, hogy egyszerre 9 kapával dolgozik, s két ökor mégis könnyen elhuzza s jobbra balra egy gyerek is kormányozhatja.

— (*A nagyváradi szemgyógyintézet ügyében.*) A szegény szembetegek érdekében tudatjuk, hogy megboldogult atyánk s bátyánk dr. *Gross Frigyes* által alapított szemgyógyintézet Nagy-Váradon ezentul is fennálland és mint eddig 28 éven át, ugy ezentul is minden szenvedő előtt nemzetiség, vallás és vagyonskülönség nélkül tárva leendő; az orvoslást az intézetnek számos éven át szolgált segédei, ugymint a megboldogultnak bátyja dr. *Gross Albert* és fia dr. *Gross Lajos* fogják vezetni. A szenvedő emberiség érdekében kérünk minden lapot, e tudósítást hasábjaiában közleni. — Dr. *Gross Albert* és dr. *Gross Lajos*.

+ (*Havi Mihály*) szinigazgató a kolozsvári színházat három évre kibérelvén, felszólítja a magyar dráma és opera mindazon tagjait és mindazon zenészeket, kik társulatához szerződni kívánnak, hogy szándékukat és föltételeiket vele (Szabadkára küldendő bérmentes levelekben) mielőbb tudatni sziveskedjenek.

+ (*Bécsben az idej farsangon*) összesen 1240 dalidó tartatott. E szám eléggé mutatja, hogy van pénz, ha mulatni kell.

+ (*A fővárosban*) az idej télen mintegy 15,000 ölle több fa ogyasztott, mint tavaly. Ennek oka a tél szokatlan zordonságán kívül tán azon körülményben is gyökerezik, hogy az idej farsangon kevés dalidó tartatván, kevesebbet tánczolhattak az emberek, s így azon meleget is, mi a tánc által kifejlődhetett volna, fával kellett előidézniök.

+ (*Buda mellett*) az ugynevezett fehér hegyen, 5 ölnyi mélységben keserűs forrásra akadtak. Az emberek még a föld gyomrából is kikutatják a ke-erűséget, mintha bizony nem volna anélkül is elég.

+ (*A Tanodai lapok szerint*) régi írónk *Bessenyei Györgynek* kéziratban maradt munkái, melyeket elveszetteknek hittek, Pápán a hajdani pálos — most benzecolostor könyvtárában közelebb fölfedeztettek.

+ (*A Holgyfutárnak*) több helyről írják, hogy a magyar nemzeti tánc a legközelebb lefolyt farsangon létrejött dalidókban, az idegen tánczok által egészen háttérbe szorítottatott. Így Zomborban, ha néhány bájos szerb hölgy ki nem áll a sikra, a szép csárdást nem is járhatta volna a lelkes fiatalság. Bizony még megérjük, hogy másoktól kell megtanulnunk nemzeti tánczunkat, azok a mások pedig hozzánk fognak jöni zepperlit tanulni.

+ (*Az új téri sétányon*) levő padok száma jövő tavasszal huszszal fog szaporodni. Ugyanoda még e hét folytán 156 fiatal fát fognak szállítani elültetés végett. A kioszk a legközelebbi vásár alatt fog megnyitvatni.

— (*Jókainé Debreczenben*) mint minap irtuk, rendkívüli elragadtatást idézett elő vendégszerelése által. Jutalomjátéka alkalmával („*Antonius és Cleopatra*” című szinműben) mint más tudósításokban olvassuk, egymásután huszonnolcszor hivatott. Ezen ki-s bejövétel maga egy kis utazás, s egyik bizonyítványa a debreczeni közönség fogyni nem tudó lelkesedésének s művészet iránti fogékonyágának, mely végre állandó hajlékot érdemelne meg az Alföld nagy városában.

+ (*Halál részegség miatt.*) Egy paszományoslegény pár nap előtt a budai dunaparton részeg fővel sétálgatván, véletlenül a Dunába csuszott, s azon pillanatban a jég alá merült. Számtalanoknak ásta már meg sírját a bor és pálinka s a szomorú példákön még sem akarnak okulni az emberek!

+ (*Földregései adoma.*) Jan. 15-én a földregés idejekor egy turócmegeyi B... helységbeli parasztagza, midőn az ördög szesztől (pálinka) fejét vállain már alig bírta, haza indult a korcsmából. Haza érve, nejt, mert ez pironogató, ütlegelni kezdé. Ezalatt a ház megrázkódik, s a butorzat rezgeni kezd. — A részeg rögtön kijózanodva, azt, hogy a földregés okozza e zenebonát a házban, nem tudván, az ördögnek tulajdonította, mely hitben őt felesége még megerősíté. Félelmében térdre hullott, s kérte feleségét: bocsátaná meg neki bűnét, sohasem fogja többé verni, meg nem részegszik, csak ez egyszer utasítsa el az ördögöt. — A nő bár maga is félt, vizasztalta férjét. Azalatt megszűnt a földregés, megszűnt a házi veszekedés. — A földregés e szerint jó közbenjáró, békebíró volt; lesz-e tartós fogantatja? megvállik.

+ (*A balatoni fogások*) ez idén szokatlan bőségben fogatnak, hanem azért, mint a Magyar Sajtónak írják, a balaton-mellékieknek legalább is Pestre kell jöniök, ha jó fogásra fáj a foguk.

△ (*A kukoriczára igen szép jövedél vár.*) A kukoriczának piaczaikon most is csaknem olly magas ára van, mint a búzának, hátha még szélitiben fogják azt serfőzésre használni, a mint már meg is kezdték a magyaróvári főherczegi serfőzőházban, honnét a mult évi bécsi gazd. kiállításra mutatóvány küldetvén belőle, az ott általános dicséretben részesült.

— (*Palócok egymáshoz bizalma.*) A palócz népről azon szép vonást közli ottani tudósítónk, hogy Palóczországban sem télen, sem nyáron — a családból — nincs *esrása* (strázsa, ör, vigyázó) a ki az udvaron levő kocsi, eke, kerékkötő láncz, ekevas stb. ingóbingóságokra, az épületek padjaira felrakott, szabadon vihető takarmányokra — s az *óban* (istállóban) bekötött, nagyrészen jól meghízott igavonó marhákra, vagy juhokra felvigyázna. Mégis hat évi tapasztalás után irhatja tudósítónk, hogy a palócz minden éjjel a házföld alatt nyugodtan aluszik, s reggel mindenét helyén leli. Hová kell ennél nagyobb egymásbani megnyugvás, bizalom, hit! Valóban követésre méltó! különösen, ha meggondoljuk, hogy a mezőn (tul a Mátrán) lakó rónák fiai, a délibábban uszó síkok gyermekei közül sokan az Isten tizparancsolatjából a 7-ik parancsot vagy egészen kihagyják, vagy igen tág értelemben önteteszésükre magyarazzák, a minek azután igen siralmas kárát vallják.

— (*A parádi sovanyviz.*) E helyről írják: A parádi Csevice két külön forrásból fakad — az egyik még jó, a másik már nem jó, amaz azonban ezzel gyakran pótolják — s mint mondják, ezen töltögetői csinyel felügyelői engedély van adva. Pedig be sok forint bejön csak abból a jó forrásból is, öt garasával számítva (dugóval együtt) itt helyben egy pint savanyu vizet, egész éven át! A nagyérdemű közönség a jóért (bár drága) szívesen fizet, de a nem jóért, ha az is csak olly drága, szívesen nem fizet, tudom! Orvoslás eszközlésére szolgáljon! — Közli N. N.

+ (*Nem mind arany, a mi fénylik.*) Rába-Hidvégen, a f. hó második felében tartott országos vásáron egy paraszt eladta ökreit 160 p. forinton. Valami jó madár szemmel tartotta e szürös polgárt, s midőn egyedül maradt, azt az ajánlatot tette neki, hogy bankóit becséréli aranyokkal. A paraszt egy ideig habozott, de végre meghódította szemét s szívét a csillámló arany, átadta bankópénzét, s átvett érte 20 aranyat — rézben. Szívének nagy keserűségére csakhamar meggyőződött a szegény ember, hogy most az egyszer csizmadiát fogott. Az aranyak pár krajczár értékű játékjegyek voltak rézből. A csaló szerencsésen odábbállott.

+ (*Drezdában egy kritikás*) közelebb beperelt egy író becsületsértés miatt, mivel ez őt egy hozzá intézett levelében „nagy számárnak” nevezte. A bíróság e czimben nem talált becsületsértést, az írót ártatlanak nyilvánította. — Tehát nemcsak nálunk néznek az írók farkasszemet a kritikussal.

+ (Régiségek.) Pápán több iparos czéh becses régiségeknek van birtokában. Így a czipészczéhnek van egy pohara, mely 1629 évben készült. Ugyanezen czéh birtokában van egy jegyzőkönyvnek, mely még régiebb, mert egy 1609 évben kelt határozat olvasható benne, mely azt rendel, hogy ha egy mester özvegyével lép házasságra, szakálát nem szabad leborotválnia, különben büntetésből 4 forintot tartozik fizetni a czéhládába; ha pedig hajadont vesz nőül, ugy szakálát egyszer leborotválhatja, de ha ezt másod ízben teszi, hasonlóképp 4 ft. büntetésre ítéltetik. A borotválkozásnak e megszorítása tán azon okból történt, hogy a feleségnek legyen mit — megtépni.

+ (Ritka vendég.) Aradról febr. 14-ről írják, hogy a kemény tél következtében egy ritka vendég tisztelte meg e várost látogatásával. E vendég nem volt más, mint egy derék — nyul, mely a főutcán világos nappal végigszaladt az ifjuság s a gyermekek nagy örömeire, kik kurjongatva iramodtak a gyorsan nyargaló vendég után. Hogy vajjon sikerült-e az erdők fiának a városból ép bőrrel kimenekülni, nem tudatik; annyi azonban bizonyos, hogy nem e nyulról nevezték el a gyáva embereket nyulszívűeknek.

— (Egy gyermek kínos halála vigyázatlanság miatt.) Rumból (Vasm.) írják: A Vasárnapi Ujság bár többször ajánlja a kisedővoda czélszerűségét s hasznát, de mind hasztalan, kevesen veszik igénybe! A vigyázatlan szülők okulására ismét egy borzasztó példa áll előttünk. A megtörtént balesetnek szemtanúja valék február hó 16-án, azaz: hushagyó-kedden helységünkbeli lakos P. J. házánál; midőn a régi gonosz szokás szerint a cselédség gyűlése a korcsmában mulatozott, másrésze pedig a marha-etetéssel foglalkozott, az említett gazdának egy 4 éves kis leánykája maga maradt a szobában s gyufával játszadozott. Játék közben a gyufatok egész tartalma meggyuladván, attól a kis leány szoknyája lángba borult. Megmentésére semmi segedelem sem érkezett — s fájdalom! szülei akkor vehették csak észre, mikor leányuk már halva volt! Borzasztó látvány volt, melyet bővebben leírni nem akarok. A nagy kinok közt kimult kis halottat febr. 18-án szülei, szívők nagy keserűséggel, mi pedig nagy megilletődéssel kísértük a nyugalom helyére. Szülők örökjeteit gyermekeitek felett! A gyufára vigyázatok! — Közli Szurronyi János.

— (Egy zsvány sem kerüli el sorsát.) A február elején mult tályai vásár alkalmával egy az ottani vidéket több év óta háborgató rabló veretett agyon. A dolog így történt. Volt e környéken három híres rabló, Gusztó konáslegény, Zsiros Pista és Szaszák; ez utolsó volt a legkegyetlenebb. Most is bejött a vásárra. Egy a város végén levő majorságba bizonyos ismerős juhászhoz szállott be. Éjjel együtt korcsmába mentek. Szaszák jobban megittasodott, mint gazdája. Haza térvén ittasan, a zsvány, ki a gazda neje iránt haragot táplált, ezt fejszéjével ütni kezdte. A gazda csillapította, a meddig lehetett; de később ezt is kezdé fejszéjével vagdálni, végre bírokra került a dolog. Kitolván egymást a téres major-udvarra; a fejsze-nyél kezökben kettő törött; — a pusztanyél maradt csak a rablónál, ellenfelét, ezzel kezdé ütlegelni. A majoros bacsó azonban olly szerencsésen vágta nyakon a kezében maradt fejsze darabbal, hogy megtámadó rablótársa élet nélkül omlott össze. A majoros fogházba került, s fel is mentetett azonnal, sőt azt hiszi, hogy 600 pft. díjt kap, miután a rabló megsemmisítésére ennyi jutalom volt már évek óta kitűzve.

— (Jó hír a Szamospartiaknak!) Mult évben történt, hogy a Marosfolyót gőzhajó vette uralma alá s Arad városát az első gőzös lepte meg látogatásával. Most ismét hasonló érdekes hírrel szolgálhatunk. A magyarországi gőzhajótársulat mindig tovább megy közhasznú hódításaiban. Hitelesen értesültünk, hogy a gőzcsők jövő tavasszal a Szamosot is meg fogják látogatni s be fognak menni Szatmárig. A tiszai felügyelőség előterjesztésére a társulat elrendelte, hogy a próbautat tavasszal meg kell tenni s azonnal megkezdeni a hajózást. Ez által ismét egy mellékfolyam s ennek vidéke csatoltatik Európa közlekedési hálózához. A ki ismeri Szatmár vidékének termékenységét s aránylag olly csekély közlekedési összeköttetését, be fogja látni, minő hasznos lehet reá nézve a gőzhajózás. Mint halljuk, azonnal megérték ezt az ottani hatóságok, mellyek a társulat egyszeri fölkerésére minden rendelkezésök alatt álló erejüket felajánlották a hajózást akadályozó körülmények elhárítására. Többi között a különben is rossz állapotban levő s mégis legfőbb akadályul szolgáló csengeri hid szétbontása, a malmok rendezése stb. már is elrendeltetett. E hír bizonyosan örömmel fogja eltölteni a szatmáriakat s remélni lehet, hogy az új vendéget épen olly lelkes magyar szíveséggel fogják fogadni, mint tavál az aradiak. — Még most hátra van a Korös vize, s mint értesültünk, ennek megvizsgálata is legközelebb meg fog történni a társulat részéről, egyelőre csak csolnakon. A dolog további fejlődéséről nem fogunk késni tudósításainkkal.

+ (Keresztlelten kereszttyén.) A krakói törvényszéknél a közelebbi tárgyalások alkalmával egy kereszttyén szüléktől származott 14 éves lánynak esküt kellett volna letenni, okul azt hozván föl, hogy még nincs megkeresztelve. A törvényszék az anyát kérdőre vonta, ki lánya vallomását igaznak nyilvánította, s oka iránt kérdezettvén, kisült, hogy a keresztelés elmaradása hanyagságból történt.

+ (Párisban egy öreg ur) több évig ugyanazon házban lakott. Közlebb azonban a ház, tulajdonosa által eladatván, az öreg urnak ki kellett volna onnan hurcolkodnia, mi őt annyira elkeserítette, hogy hálósipkáját nagy mérgesen félrecepapva, Petőfi Pálmesterével így okoskodott:

„Mi tévő legyek? felkössem magam?
Fel, felkötöm, az lesz belőle!”
És úgy tett a miként beszéle.

+ (Ristori Bécsben) folyó hó 18-án kezdette meg vendégszereplését. Egyes föllépéséért 1000 p. forint tiszteletdíjt kap.

+ (Kilenczven éves kis leány.) Franciaországban Vendome mellett egy mezei lakban lakik egy özvegy, ki 1756 évben született (tehát még csak 102 éves lesz.) 1774-ben férjhezment és azóta mindig ugyanazon házban lakik. 1784 óta egy nőcsaléde van, ki jelenleg 90 éves, de ha megboszoszkodik, néha most is így rivalg rá: „Egy szónak is száz a vége! belőled, szegény kis Magdolna, sohasem lesz semmi!” Emlékezőtehetsége még folyvást olyan éles, mint a borotva, (nyelve tán még élesebb;) eddig pápaszemet viselt, de ujabban emancipálta orrát e rabszolgaságtól.

— (Elhészett farsangi hírek.) S.-A.-Ujhelyen (Zemplén) a polgári casino társulat febr. 11-én rendezett egy tánczvigalmat, mellynek tiszta jövedelme az utcai járdák kijavítására volt szánva. A bál igen csinos és népes volt. A belépti díj csak 30 pkr. volt, mégis bejött 144 pft 30 kr.; a költség 70 pftot tevén, maradt tiszta jövedelem 74 pft 30 kr. A közkedvességben levő Lajos helybeli bandája a jó czél iránti tekintetből ingyen működött s most e zenészek is osztoznak a köz czél előmozdítása miatti érdemben. Csak 14 pftot kaptak vacsora fejében. — Ugyan azon czélra febr. 16-án egy uribát is volt rendezve a megye teremében, de minthogy a költség a jövedelmet néhány forinttal meghaladta, a járdáknak ezuttal nem jutott semmi. Legalább a jó szándék nem hiányzott.

Tályán (Zemplén) is csupa jótékony czélokra tánczoltak. Febr. 6-án egy sorsolással ö-szekötött fényes bál volt egy torony-óra felállítására (a torony a kath. egyházé) a tiszta haszon 198 pft 16 krt tett. Mádón ugyan e czélra a város szőlőműves lakosai rendeztek három tánczestélyt, mellyekből több mint 60 pft használn a ref. egyháznak, (itt a toronyba szükséges órát egy Mádón házbirtokot vásárolt porosz borkereskedő, Selbstherr Károly ur hozatta Bécsből saját költségén). Febr. 15-én ismét Tályán tartatott egy népes tánczvigalom az ottani evang. iskola alaptőkéje szaporítására. A tiszta jövedelem 127 pftot 30 krt. tett. A jó kedv és lelkesedés kivirradtig tartott a sziníg megtelt teremben.

— (Tánczvigalom Osorán.) Hol a Balaton, sió-berki, Sió-szabályozó társaságok botrányköve, az ugynevezett oszrai kilenczkerékű malom áll és működik, „azaz hogy működnek, ha vize volna.” Osorára február 8-dik napjára tánczvigalom volt hirdetve. — Mi falusiak, kiknek néhány magyar hirlap olvasásán kívül, alig marad egyéb élvezetünk, mint a szerény házi összejövetel s barátságos beszélgetés, kapva kapunk az ilyen alkalmakon; hol az ember egy kissé szórakozhatni remélvén — más vidékiekkel is összejönni s ismerkedni vágy. — Telve tehát reményekkel, érkezünk meg borzasztó hóviharban, egy pár feldülést mellőzve, szerencsésen a hely színére, hol — köszönet a helybeli gazdasági tiszt uraknak, a legszívesebb vendégszeretettel, s előzékeny szíveséggel fogadtatánk. A tánczterem, a helybeli uradalmi mérnök egyes kezén menve keresztül, igen csinosan volt díszítve; s mind a díszítmény, mind a világitás valóban meglepett bennünket; étek s frissítők dolgában sem volt hiány, a nők általában egyszerűen, de izléssel voltak öltözve, a tánczosok, néhány frakkot nem is említve, többnyire rövid magyarkákban lejtették a csárdást, melly táncz neme a tánczrenden, talán többször is előfordulhatott volna mint ama hírneves „kapkodj-polka.” A multság fesztelen társalgás s a legjobb kedv mellett, reggeli 6 óráig tartott, s köszönet a rendező uraknak, kik a vidéknek ezen kellemes estét szerezték, melly inkább családi estélyhez, mint tánczvigalomhoz hasonlított. Mi, kik részt vettünk e mulatságban, ezen az uton kívántuk, köszönetünket nyilvánítani azoknak, kik ezen élvezetdus estélynek eszközlői voltak. — Sióberki.

— Czáfolat. A Vasárnapi Ujság ez évi 4-dik számában „Nevezetes felírás” czim alatt ez áll: „Könyi helységben ezeltiz tiz, husz évvel a papon és mesteren kívül még senki írást nem tudott”, s mivel hihetőleg a fogadás tudatlan udvarszolgája kretával a korcsmai szinlábura mázolt dohányszási tilalmat firkált, abból az egész községet tudatlansági rágalommal vádolja tudósító. — Erre alólirt tisztelettel válaszolom: hogy Könyi községben nem csak ez elött tiz-husz évvel is tudtak írást, — de vannak jelenleg élő 60—70 éves emberek is, a husz évesek pedig mindnyájan szabatosan írnak. — sőt áldozó papokat mutatnak elő, kik itt születtek és neveltettek, mi több polgártársim közt vannak 30—40 évesek, kik iskolázván, a deák nyelvet is tanulták, sőt ezen községbe következő hirlapok is járnak: Vasárnapi Ujság 2, Politikai Ujdonságok 2, Gazdasági Lapok 1, Kerti Gazdaság 2, Nővilág 1, összesen 8 példány, a mi bizonyosan nem a tudatlanság jele. — Azért Könyi helységre méltatlanul rótt rágalomát a tudósítónak visszautasítom; alázza meg magát azon helyre, hol tudatlanságát érdemes helységünknek gúnyává tette, és hirlapban kibocsájtani nem sajnálta, ellenkezőt tapasztaland; — olvassa meg alábbirtnak kéziratát, látni fogja, hogy Könyi helységben tudnak nemcsak közönségesen, de szabatosan is írni és olvasni. — Ézzel tartoztam Könyi helységem és népem becsületének.” Könyben, febr. hó 14-kén 1858. — Szabó István, helység birája. (P. H.)

— Hálanyilatohosát. A mult év nyarán Jenában, a szász-weimári nagyhercegség egyetemi városában, egyetemi magyar tanulók által magyar könyvtár alapított. Ennek közlésére e napokban a két hazából t. cz. Kovács Samu, Csermelyi Sándor és Coffin Ernő urak becses könyvküldeményeik által könyvtárunkat, melly is lassankint mindig gyarapodik, nagylelkűleg gazdagítani sziveskedtek. Miért is fogadják a fentnevezett nagyra tisztelt urak a Jenában tartózkodó magyarok halás köszönetét. — Jena, febr. 16. — W. S., társai nevében megbizott.

— (Leánynevelde hiánya.) Debreczeni tudósítónk írja: Több éve már, hogy főbb leányneveldeink igazgatója a derék Steinacker Gusztáv, ki többek

*) Az Isten éltesse bíró uramat, hogy községének becsülete felett még soká örökdhessék!
Szerk.

közt Jósika Abafiját Treumund név alatt olly gyönyörű németiséggel fordítá — körükből távozott, azóta nincs protestans leánynevelde, mert azon utcai leányiskolákat, melyekben a tanító majdnem minden felügyelet nélkül működik, annak nem nevezhetni; régóta megvan ennek mikénti életbeléptetésével bizva egy választmány eredmény nélkül: most mint hallik, lételenek némi jelét mutatja s reményleni lehet, hogy a leánynevelde, melynek házias, épgondolkozása, jó magyar gazdasszonyok képezése volna főczélja, rövid időn ismét megnyitattik; legfőbb itten, hogy a választás olly egyénre essék, ki hivatását betölteni tudja s akarja is; nem volna-e lehető, hogy a házias nevelésről ismert *Karacs Terés* ez ügynek megnyeressék? másik fő kellék leendő, hogy felügyelet gyakoroltassék az egyház által, de ahhoz értők választmánya lenne azzal megbizva, nem pedig mint régebben volt — minden egyházi tag bele szólhasson.

— (*Kemény menyasszonyi ágy.*) Hajdu-Dorogról írják: Sajnálatra méltó azon menyasszony, ki a vidékről vagy csak az egy félórányi távolságra eső Nánásról is, ide talál férjhez menni. Bizonyosan nem is almodott olly kemény menyasszonyi ágyról, a millyenbe őt vőlegénye vezetni fogja. — Mert itt nem általában ugyan, de sok háznál faagy helyett sártéglából (vályogból) épült ágy divatozik.

— (*Ki a kaczer Dorogon?*) Miről itélik meg Hajdu-Dorogon a kaczer menyecskét? — bizonyára senki ki nem találja. — A nép általános ferde véleménye az: a melly menyecske fiatal s hozzá még szép külsejű is, ha házának külseje tisztán fejjére van kimeszelve, annak bizonyosan hamis a zuzája. — S a férj nem kis bossúságára a csintalan legények szabadságot vesznek magoknak, az ablakon vagy bekacsintgatni, avagy menetközben azt megzörgetni. Az efféle menyecskéről azt mondják, hogy csak azért meszeli a ház külsejét fejjére, hogy az által magát mások előtt feltűnővé tegye. Azt írják, hogy Dorogon igen sok meszeletlen ház van. Most az okát is tudjuk.

Egyveleg.

+ (*Furcsa lakodalmások.*) Aelst városában Belgiumban a lefolyt farsang alatt egy különös házasság vonta magára a figyelmet. Ugyanis a vőlegény olly gubbadt volt, hogy alig birt járni, a menyasszonynak pedig ugy álltak a szemei, mint az egyszeri mészárosnak, ki máshova nézett és máshova

ütött a taglóval. A násznagyok és vőfélek is mind ugy voltak összeválogatva, ki pupos volt, ki löcslábu s több efféle. A házastársak egy fölbokréztázott kocsin ültek, mellybe három erős kutya volt fogva. A furcsa násznép az egybekelés után körutat tett a városban a lakosok nem kis mulatságára.

* * *Lablache*, annak idejében európai híru énekes, néha igen szórakozott volt. Egyszer hivatta a király. Lablache elmegy a palotába, de mivel sokan váraoztak kihallgatásra, az előszobában maradt, kalapját a fején hagyta, engedelmet kérve, mivel meghűtés miatt csúza volt. Igy föltett kalappal beszélgetett ismerőseivel. Egyszer csak jelentik, hogy várja a király, ő tehát elfeledve, hogy a magáé ugyis a fején van, fölkap egy kalapot hirtelen a székről, siet a király elé és ott hajtogatja magát, egyik kalappal a fején, másikkal a kezében. A király csak nézi „Mit akar ön. jó Lablache e kalappal?” „Én? nem értem Felsőgedet.” „Mirevaló ez a kalap?” „Hát a fejre, Felsőged!” S a kalapot feje felé emelé és ekkor vette észre, hogy a feje fedve van. Lekapja hamar arról a kalapot s most mindkét kezében egyet tartva, mélységes zavar és bókok közt kért ezer meg millió bocsánatot, a mit a király nevetve meg is adott neki.

+ (*Hatalmas borivó.*) Lyonban egy munkás fogadott egyik pajtásával, hogy 20 óra alatt megiszik 50 palaczk bort, anélkül, hogy tőle az eget böngőnek nézné. Fogadási díj a bor ára volt kitűzve. 50 palaczk! Quid hoc ad tantam sitim? azaz: mi egy vaczkornak hat medve?! De be is vágta az érdemes vállalkozó ugy, hogy jó szerével meg sem hunyászkozott tőle; ceupán a szemei pislogtak, mint a miskolczi kocsonya, meg egy kissé fültőre vágta bokréztás turi süvegét. Ez aztán a hős tett!

+ (*Elmés kis fia.*) Az apa és fia káposztát ettek. Az apa csak a húst szedegette le róla, s midőn fia is példáját akarná követni, így biztatta őt: „Edd, fiam, a káposztáját; az is épen ollyan jó ám, mint a hus.” — „Dej-szen apám, szólt a fiu vigyorogva, ha a káposzta is épen olly jó volna, mint a hus, megették volna azt a farkasok a kertben.”

* * Egy a fővárosban először megfordult atyánkfia bevetődött a vendéglőbe s megszólítja a pinczért:

— Hallja-e, hozzon nekem csörgés rántott tojást.

— Egész örömmel.

— Nem avval héli hanem ugorkával!

Színházi napló.

Péntek, febr. 19. *Ira Aldridge* föllépteül: „*Macbet*“, szomorujáték 5 felv. *Shakespeare*től. Ezt követi: „*A lakat*“, bohózat 1 felv.

Szombat, febr. 20. *Kaiser-Ernsztne* assz. föllépteül: „*Zsidónő*“, opera 5 felv. *Irta Scribe*, francziából fordította *Jakab István*, zenéjét *Halevy*.

Vasárnap, febr. 21. „*Csikós*“, népszimű 3 felv. *Szigliget*től. — *Gönczy*, vidéki színész, az öreg esikős szerepében sok jó igyekezettel; *Réthy* azonban nem pótolhatta.

Hétfő, febr. 22. *Munkácsy Flóra* javára: „*Don Caesar de Bazan*“, dráma 5 felv., kardalokkal. *Irta Dumanoir* és *Dennery*, francziából fordította *Diósi*.

Kedd, febr. 23. „*Észak csillaga*“, opera 3 felv. *Irta Scribe*, zenéjét *Meyerbeer*.

Szerda, febr. 24. Rendkívüli előadás, *Ira Aldridge* jutalmul: „*Lear király*“, dráma 5 felv. *Irta Shakespeare*, fordította *Vajda Péter* és *Egressy Gábor*. — *Aldridge* ma még nagyobbnak tűnt fel, mint eddigi szerepeiben.

Csütörtök, febr. 25. „*Esmeralda*“, regényes-ballet 5 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

1742. **Paksra** dr. N. S. urnak. — A megjelölt számok meg nem küldése nem véletlenségből történt, hanem, mert végkép elfogytak s azokkal legjobb akarat mellett sem szolgálhatunk többé. — (Kiadóhiv.)

1743. **G. Ilka** sírja. A csinos sorokat, egy barátónk meleg érzelmenyilatkozatát részvétellel olvastuk s épen azért — megőrizzük a nyilvánosságtól, melly által csak vesztetne becséből.

1744. **Pipicello**. Egy kis türelmet kérünk, a halmaz miatt. Sort kell tartanunk.

1745. **Piros arcú barna kis lány** „*Észem a kek szemedet!*“ — Jó étvágyat! Jó volna, még elébb egyéb dolgokkal táplálkozni. P. O. Sárka répa, prozodia, stb.

1746. **Tócsvar**. Ki fog adatni. A levél szintén. — **Petőfi** összes költeményeinek rég ígért s rég várt II-ik nagy kötetére nézve — mellyet ön igen méltó joggal sürget — azon vigasztaló hírrel szolgálunk, hogy az 1846 óta még ki nem adott nagy számú gyönyörű költeményt kiadjuk végre sajtó alá adta. Megjelenése idejét nem tudjuk, de bizton várhatjuk.

1747. **Marospartinak**. Ön azt írja (honnán? a levélen nincs meg említve s a postabélyeg is olvashatlan.) hogy valahol egy 13 éves 3 hónapos fűt egy 18 éves izmos hajadonnal összeházastottak. Ha ez igaz: akkor bizonyosan akadni is fog, a ki elválasztja őket, sőt még ollyan is találkozik, a ki az összeházastóknak is szeme közé fog nézni.

1748. **Turkevére**. Ön panaszaival alaposak s örömet nyujtunk sekédkezet azok orvoslásra. De engedje ön, hogy felszólítását meg egy ideig mellőzzük. Ugy vagyunk értesítve, hogy ama két hátralevő regény csakugyan sajtó alatt van. Az „*Uj Testamentomra*“ nézve pedig utasítjuk önt azokra, a mik e részben a V. U. 1857. 50. számában az „*Irodalom*“ rovatban elmondattak.

1749. **Szatmar. V. K.** — A régi könyveket adandó alkalommal kérjük. Ugy látszik, nem nagy fontosságuk; de örömet teljesítjük ön kívánatát.

1750. **Egy kemenesalji előfizetőnek**. A rövid levélre hosszú mondanivalónk volna. Ha kívánja ön, szivesen, szolgálunk vele magán uton.

1751. „**Kérelem**“ Nem lehet.

1752. **M. Szilgetre**. Az ajánlott cikk inkább az egyházi és isk. lapba való volna. Némi rövid ismertetést azonban mi is szivesen veszünk, — jó rajzzal még szivesebben.

1753. **Győrre. L. S.** — Vagy a személyes találkozást kell bevárunk, vagy levelezés útján kell a dolgot közelebbről megvitátunk. Sok nehézség adja itt elő magát, mit el kell hártanunk.

1754. **Isten átka**. Még nem ballada. Egyes részek figyelemre méltók.

1755. **Pozsony. P. I.** — A philippica igen nagy általánosságban van tartva s épen azért érthetlenné válik. Nem tudja az olvasó, miért haragszik a cikkiró.

1756. **Sza^o olesra**. Bizony nem basznalhatjuk; a rajzok igen hiányosak.

1757. **Kaldor**. A cikik becses; később többet mondhatunk róla.

1758. **Alapra. F. J.** Személyes ügyeknek nem szentelhetünk olly roppant tért, mint minőre ön cikke igényt tart. Valaha alkotmányos nemzet voltunk; a vélemények nyilatkozása ellenében (hol személyes becület nem forog szóban) kissé türelmesebbek lehetnénk.

1759. **Keszthelyre**. Ugy tetszik, igen tiszteletre s közlésre méltó dolgokat tartalmaz a nagy és hosszú levél, de olly áradozó szótenger borítja, hogy minden hír-halászó szándékunk meghiúsult. Kérjük a tények egyszerű, cikornyátlan előadását, s köszönettel fogunk tartozni a közlésért. Tehát mi történt Keszthelyen?

1760. **N. Rőczere. Th. A. urnak**. A kérdezett erdőszereti munka teljesen nem kapható; elfogyott. Egyes kötetek (agy tetszik, a második) könyvtárosa uton megszereshetők.

1761. **N. Varadra. G. J.** A czáfolatot olly alakban, mint beküldetett, közzé nem tehetjük. Reméljük, figyelmes átgondolás után ön is belátja azt. — A nekünk szóló sorokat szivesen vettük.

1762. **Istvan és Julis** stb. A versiket nem; de az „*apróságokat*“ szivesen. Kérjük folytatását.

1763. **Sárosy Gyula** urnak. Sürgetősen kérjük önt, hogy „*Albuma*“ ügyében, előfizetői megnyugtására nyilatkozni sziveskedjék. Mi ugy tudjuk, hogy ön már szétküldte a rég megjelent könyvet s mégis egyre érkeznek ez ügyben komoly sürgető felbivások mi bozzánk. Valóban nem értjük a dolgot.

1764. **Könyvi helyesg erd birajanak**. Mit küldjünk azért a 2 pftért, melly a levélbe volt zárva, s melly itt senkit sem illet?

HETI NAPTÁR.

Ho- és hetinaap	Katholik. és Protest. naptar	Gör.-orosz naptar	☉ Nap-		Izraelit. naptar	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Február — Mártius								
28 Vasár.	C 2 Rom. ap.	C 2 Prot.	16 E 2 Pamp.	6 45	5 42	14 Pur.	6 36	6 57
1 Hétfő	Albin püsp.	Albin	17 Theodor	6 42	5 43	15 Susan	7 49	7 12
2 Kedd	Januaria v.	Januaria	18 Leo	6 41	5 44	16 (Parim)	9 1	7 27
3 Szerda	Camilla	Gund. M.	19 Archipp	6 40	5 45	17	10 13	7 43
4 Csütört	Kázm. Lucius	Kázmér	20 Leo C.	6 38	5 46	18	11 2	8 0
5 Péntek	Adorján vért	Adorján	21 Timoth.	6 36	5 47	19 Job	*	8 22
6 Szomb.	Fridr. Frid.	Frigyes	21 Eugenia	6 33	5 49	20 Sab.	3 34	8 46

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 7-én 7 óra 27 perczkor este.

TARTALOM.

Szent László (képpel). Jókai M. — Három róza. Petőfi István. Egy hervadt virág története. P. Szathmáry Károly. — Csallóközi utiképek (3 képpel.) — Afrikai Niagara (képpel.) — Mártius 15-i nagy napfogyatkozás. Brassai. S. — Horváth (Horti) F. új lendítő gépe (rajzokkal). — A tudomány ABC-je Bartók G. — **Tarhas**: Természeti tünemények. — Erdős Mózes tűzellenes építésmódja. — Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. Jótékonyaságok. Mi újság? Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.